

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS
(neljas koda laiendatud koosseisus)
22. oktoober 1997*

Konkurents – Liikurkraanad – Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 6 –
Mõistliku aja jooksul tegutsemine – Sertifitseerimissüsteem – Rentimiskeeld –
Soovituslikud tariifid – Sisetariifid – Trahvid

Liidetud kohtuasjades T-213/95 ja T-18/96,

Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (SCK), Madalmaade õiguse alusel asutatud
sihtasutus, asukoht Culemborg, Madalmaad,

Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven (FNK), Madalmaade õiguse alusel
asutatud ühendus, asukoht Culemborg, Madalmaad,

esindajad: advokaat Martijn van Empel, Amsterdam, ja advokaat Thomas Janssens,
Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo
Marc Loesch, 11 rue Goethe,

hagejad,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: õigustalituse ametnik Wouter Wils,
kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o õigustalituse ametnik
Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

kostja,

keda toetavad kohtuasjas T-18/96

Van Marwijk Kraanverhuur BV, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht
Zoetermeer, Madalmaad,

Kraanbedrijf Nijdam BV, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht
Groningen, Madalmaad,

Kranen, Transport & Montage's Gilde NV, Madalmaade õiguse alusel asutatud
äriühing, asukoht Geldermalsen, Madalmaad,

Wassink Transport Arnhem BV, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht
Arnhem, Madalmaad,

Koedam Kraanverhuur BV, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht
Vianen, Madalmaad,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

Firma Huurdeman Kraanwagenverhuurbedrijf, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Hoevelaken, Madalmaad,

Datek NV, Belgia õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Genk, Belgia,

Thom Hendrickx, kelle elukoht on Turnhout, Belgia,

esindajad: advokaat August Braakman, Rotterdam, ja advokaat Willem Sluiter, Haag, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Michel Molitor, 14A rue des Bains,

menetlusse astujad,

mille esemeks on kohtuasjas T-213/95 nõue mõista EÜ asutamislepingu artiklite 178 ja 215 alusel komisjonilt välja hüvitis komisjoni õigusvastase käitumise tõttu hagejatele põhjustatud kahju eest ning kohtuasjas T-18/96 nõue tühistada nõukogu 29. novembri 1995. aasta otsus 95/551/EÜ, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/34.179, 34.202, 34.216 – Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf ja Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven) (EÜT 1995, L 312, lk 79),

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS
(neljas koda laiendatud koosseisus)

koosseisus: koja esimees K. Lenaerts, kohtunikud P. Lindh, J. Azizi, J. D. Cooke ja M. Jaeger,

kohtusekretär: ametnik J. Palacio González,

arvestades kirjalikus menetluses ja 4. juuni 1997. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Taust ja menetlus

- 1 Kohtuasjad on seotud liikurkraanade rendi sektoriga Madalmaades. Liikurkraanad on kraanad, millega saab ehitusplatsil vabalt liikuda. Seega saab neid eristada tornkraanadest, mis on paigaldatud fikseeritud rööbastele ja mis saavad liikuda üksnes edasi-tagasi. Liikurkraanasid kasutatakse peamiselt ehituses, naftakeemiatööstuses ja transpordisektoris.
- 2 Tehnilistel põhjustel piirdub liikurkraana tööpiirkond 50kilomeetrise raadiusega. Veel üks liikurkraanade rendi sektori iseloomulik joon on see, et lepingud sõlmitakse väga lühikest aega enne töö tegemist (niinimetatud üleöölepingud). Kui kraanarendiettevõttel palutakse töö teha väga lühikese etteteatamisega, siis otsustab ta ehitusplatsi asukoha ja oma kraanade kättesaadavuse põhjal, kas kasutada enda kraanat või rentida kraana teisest ehitusplatsi lähedal asuvast ettevõttest.
- 3 Sihtasutus Keuring Bouw Machines (edaspidi „Keboma”), mille asutas 1982. aastal Madalmaade sotsiaalministeerium, kontrollib kraanasid enne nende esmakordset

kasutuselevõtmist, et tagada nende vastavus seadusjärgsetele ohutusnõuetele, mis on sätestatud Arbeidsomstandighedenwet'is (töökoha tingimuste seadus), Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen'is (tehaste ja ehitusplatside ohutust käsitlev dekreet), Veiligheidsbesluit Restgroepen'is (muude töökohtade ohutust käsitlev dekreet) ning mitmetes ministri määrustes ja tööinspektsiooni väljaannetes. Keboma on ainus ametiasutus, mille ülesandeks on määratud liikurkraanade kontrollimine ja katsetamine. Nõukogu 14. juuni 1989. aasta direktiivi 89/392/EMÜ (masinaid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta; EÜT 1989, L 183, lk 9) alusel ei kohaldata alates 1. jaanuarist 1993. aastast nõuet, et kraanad tuleb enne esmakordset kasutuselevõtmist kontrollida, kraanade suhtes, mis kannavad EÜ märki ja millega on kaasas EÜ vastavusdeklaratsioon direktiivi tähenduses. Keboma peab kontrollima kraanasid kolm aastat pärast nende esmakordset kasutuselevõtmist ja pärast nimetatud teistkordset kontrolli iga kahe aasta tagant.

- 4 Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven (edaspidi „FNK”) on valdkondlik organisatsioon, mis on asutatud 13. märtsil 1971. aastal ja kuhu kuuluvad Madalmaade kraanarendiettevõtted. Põhikirja kohaselt on selle eesmärk kaitsta kraanarendiettevõtete ja eriti oma liikmete huve ning edendada liikmetevahelisi kontakte ja koostööd kõige laiemas mõttes. Ligikaudu kolmest tuhandest kraanast, mida Madalmaades rendiks pakutakse, kuulub FNK liikmetele kokku 1552. Alates 15. detsembrist 1979 kuni 28. aprillini 1992 oli FNK sise-eeskirjas klausel, mille kohaselt pidid tema liikmed kraanasid rendile võttes või andes eelistama teisi liikmeid (edaspidi „eelistuse klausel”) ja rakendama „mõistlikke” tariife. FNK kehtestas ja avaldas kraanade rentimiseks klientide poolt soovituslikud tariifid ja maksumuse hinnangud. Lisaks kehtestati kraanarendiettevõtete korrapärastel kohtumistel FNK liikmete vahelisel rentimisel kohaldatavad sisetariifid.
- 5 Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (edaspidi „SCK”) on sihtasutus, mille löid 1985. aastal kraanarendiettevõtete ja nende klientide esindajad. Põhikirja kohaselt on selle eesmärk edendada ja hoida jõus kraanarendiettevõtete kvaliteedistandardeid. Seoses sellega löi ta sertifitseerimissüsteemi, mille alusel ta annab välja sertifikaate ettevõtetele, mis vastavad mitmesugustele kraanarendiettevõtte juhtimisega ning kraanade kasutamise ja hooldusega seotud nõuetele. Nimetatud sertifitseerimissüsteem võimaldab klientidel tugineda sellele, et teatav ettevõtte täidab asjaomaseid nõudeid, ning nad ei pea seda ise kontrollima. SCK kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjade artikli 7 teise taandega on tema sertifitseeritud ettevõtetel keelatud rentida kraanasid ettevõtetelt, mida ta ei ole sertifitseerinud (edaspidi „rentimiskeeld”). Kehtivusega alates 20. jaanuarist 1989. aastast akrediteeris Madalmaades sertifitseerimisasutuste akrediteerimise eest vastutav Raad voor de Certificatie (sertifitseerimisenõukogu) SCK; see asutus märkis, et SCK täidab kõik Euroopa standardi EN 45 011 (milles on määratud kindlaks kriteeriumid, millele sertifitseerimisasutused peavad vastama) alusel kehtestatud tingimused. Raad voor de Certificatie akrediteerimiskriteeriumide punkti 2.5 alusel peab sertifikaate välja andev asutus tagama, et sertifitseerimistingimusi täidetakse ka alltöövõtjate kasutamise korral. Ta võib seda nõuet täita ise alltöövõtjaid kontrollides (punkt 2.5.A1) või akrediteeritud ettevõtte poolset alltöövõtjate kontrollimist jälgides (punktid 2.5.A2 ja A3).
- 6 13. jaanuaril 1992. aastal esitasid M. W. C. M. Van Marwijk (edaspidi „Van Marwijk”) ja veel kümme ettevõtjat komisjonile kaebuse koos ajutiste meetmete kohaldamise taotlusega. Nad leidsid, et hagejad rikuvad EÜ asutamislepingu konkurentsieeskirju, jättes

liikurkraanade rentimisel välja ettevõtted, mida SCK ei ole sertifitseerinud, ning kehtestades kraanarendi eest fikseeritud hinnad.

- 7 15. jaanuaril 1992. aastal teatati komisjonile SCK põhikirjast ja kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjadest. FNK põhikirjast ja sise-eeskirjast teatati 6. veebruaril 1992. Mõlemal juhul taotleti sekkumistõendit või teise võimalusena asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohast erandit.
- 8 Hagejad esitasid Madalmaade kohtutesse hagi ja Arrondissementsrechtbank te Utrecht (Utrecht ringkonnakohus) esimees andis 11. veebruaril 1992. aastal välja ajutise määruse, millega paluti FNK-l tühistada eelistuse klausel ning (klientidele rentimisel kohaldatavate) soovituslike tariifide ja (kraanarendiettevõtete vahelisel rentimisel kohaldatavate) sisetariifide süsteem. Ta andis välja määruse, milles paluti SCK-l rentimiskeelu kohaldamine lõpetada. Järgmise ajutise määrusega, mis anti välja 9. juulil 1992. aastal, tühistas Gerechtshof te Amsterdam (Amsterdami piirkondlik apellatsioonikohus) esimese määruse, leides, et ei olnud ilmselge ega täiesti kindel, et komisjon ei oleks võinud kõnealuse korra suhtes erandit kehtestada. Samal päeval taaskehtestas SCK rentimiskeelu. Seevastu FNK loobus edaspidi soovituslike tariifide ja sisetariifide väljatöötamisel osalemast.
- 9 16. detsembril 1992. aastal esitas komisjon hagejatele vastuväiteteatise. Selles dokumendis teatas ta neile, et kavatses kooskõlas nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määrusega nr 17 (esimene määrus asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamise kohta; EÜT 1962, 13, lk 204, ELT eriväljaanne 08/01, lk 3, edaspidi „määrus nr 17“) lõpetada artikli 15 lõikes 5 sätestatud trahvidest vabastamise.
- 10 3. veebruaril 1993. aastal saatsid hagejad komisjonile oma vastuse vastuväiteteatisele. Selles vastuses taotlesid nad eelkõige ärakuulamise korraldamist.
- 11 4. juuni 1993. aasta kirjaga teavitas komisjon neid, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase menetluse võib lõpetada üksnes siis, kui rentimiskeeld on tühistatud.
- 12 Hagejad esitasid uue hagi Arrondissementsrechtbank te Utrecht esimehele, kes otsustas 6. juuli 1993. aasta ajutise määrusega, et rentimiskeeldu ei või kauem kohaldada, sest komisjon on vahepeal teinud teatavaks oma arvamuse kõnealuste sätete kohta ning selle kohaselt ei ole mingit võimalust sellest keelust vabastada.
- 13 29. septembri 1993. aasta kirjaga teavitas komisjon hagejaid, et ta korraldaks nende taotletud ärakuulamise enne lõpliku otsuse vastuvõtmist asutamislepingu artikli 85 alusel, ent sellise ärakuulamise korraldamine ei ole nõutav, kui otsus põhineb määruse nr 17 artikli 15 lõikel 6.
- 14 Gerechtshof te Amsterdam kinnitas 28. oktoobril 1993. aastal välja antud otsusega Arrondissementsrechtbank te Utrecht 6. juuli 1993. aasta määrust. Otsus põhines eelkõige komisjoni konkurentsi peadirektoraadi (IV peadirektoraat) ametniku Giuffrida kuupäevastamata kirjal, mille ta oli saatnud hagejatele ja mille koopia ta oli saatnud hagejate esindajale. Hagejad väidavad, et nad said koopia kätte 22. septembril 1993. aastal. Kirja autor väljendus järgmiselt: „Võin kinnitada, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse eelnõu tuleb esitada kirjaliku menetluse osana komisjonile vastuvõtmiseks käesoleva nädala lõpus, kui kõik vajalikud eri keeltes versioonid on

kättesaadavad. Asjaomaste osakondade heakskiit on juba saadud [...]. Minu osakond leiab, et [hagejaid] peaks olema võimalik otsusest ametlikult teavitada 1993. aasta oktoobri esimesel poolel.”

- 15 4. novembril 1993. aastal esitas SCK väite, et rentimiskeeld tuleks peatada, kuni komisjon on võtnud vastu lõpliku otsuse.
- 16 13. aprillil 1994. aastal võttis komisjon määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel otsuse vastu.
- 17 3. juuni 1994. aasta kirjaga palusid hagejad ametlikult komisjonil võtta oma lõplik otsus vastu hiljemalt 3. augustil 1994. aastal.
- 18 27. juuni 1994. aasta kirjaga teatas tollane IV peadirektoraadi peadirektor Ehlermann hagejatele, et „lõpliku otsuse vastuvõtmiseks määratud kuupäev 3. august 1994 on täiesti ebareaalne”, ent „lõpliku otsuse vastuvõtmine on prioriteetne”.
- 19 Vastates hagejate 3. augusti 1994. aasta kirjale, teatas komisjon neile 9. augusti 1994. aasta kirjaga, et 1992. aasta detsembri vastuväiteteatis oli seotud üksnes menetluse algatamisega enne määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse vastuvõtmist. Ta märkis, et lõplikule otsusele eelneks uue vastuväiteteatise vastuvõtmine, mille järel oleks hagejatel võimalus esitada oma seisukoht.
- 20 21. oktoobril 1994. aastal esitati hagejatele uus vastuväiteteatis, mis käsitles asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust.
- 21 21. detsembril 1994. aastal saatsid hagejad komisjonile oma vastuse vastuväiteteatisele. Selles vastuses palusid nad taas ametlikult komisjonil viivitamata tegutseda ja loobusid oma õigusest ärakuulamisele.
- 22 27. novembril 1995. aastal esitasid nad Esimese Astme Kohtule kahju hüvitamise hagi (kohtuasi T-213/95). Lisaks esitasid nad eraldi dokumendis ajutiste meetmete kohaldamise taotluse (kohtuasi T-213/95 R). Hiljem võtsid nad selle taotluse tagasi ning 24. jaanuari 1996. aasta määrusega kustutas president kohtuasja T-213/95 R registrist. Kohtukulused otsustati käsitleda hiljem.
- 23 29. novembril 1995. aastal võttis komisjon vastu otsuse 95/551/EÜ, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/34.179, 34.202, 34.216 – Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf ja Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven) (EÜT 1995, L 312, lk 79; edaspidi „vaidlustatud otsus”). Komisjon leidis, et FNK on rikkunud asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 alates 15. detsembrist 1979 kuni 28. aprillini 1992, kohaldades soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi, mis võimaldas tema liikmetel näha ette üksteise hinnakujunduspoliitikat (artikkel 1). Samuti leidis ta, et SCK on rikkunud asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 alates 1. jaanuarist 1991 kuni 4. novembrini 1993 (välja arvatud ajavahemikul 17. veebruarist 1992 kuni 9. juulini 1992), keelates oma sidusettevõtetel rentida kraanasid ettevõtetest, kes ei ole SCKga liitunud (artikkel 3). Lisaks nõudis ta, et hagejad peavad need rikkumised viivitamata lõpetama (artiklid 2 ja 4), ning määras FNK-le trahvi 11 500 000 eküüd ja SCK-le 300 000 eküüd (artikkel 5).

- 24 11. jaanuari 1996. aasta kirjaga taotlesid hagejad juurdepääsu toimikule, et esitada hagi vaidlustatud otsuse vastu. Komisjon keeldus sellest taotlusest 15. jaanuari 1996. aasta kirjaga.
- 25 6. veebruaril 1996. aastal Esimese Astme Kohtu kantseleisse saabunud hagiavaldusega algatasid nad hagi vaidlustatud otsuse tühistamiseks (kohtuasi T-18/96). Lisaks esitasid nad eraldi dokumendis ajutiste meetmete kohaldamise taotluse (kohtuasi T-18/96 R).
- 26 25. märtsil 1996. aastal jõudsid hagejad komisjoniga kokkuleppele seoses rentimiskeelu muutmisega kuni kohtuotsuse tegemiseni kohtuasjas T-18/96. Vastavalt kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjade artikli 7 teise taande muudetud versioonile võivad SCK sertifitseeritud ettevõtted kasutada üksnes „kraanasid, millel on kehtiv sertifitseerimismärk, mille on eelneva sertifitseerimise põhjal välja andnud sihtasutus või muu Madalmaade või välisriigi sertifitseerimisasutus, kes on kvalifitseeritud sertifitseerima kraanarendiettevõtteid ja kes ilmselgelt kohaldab samaväärseid kriteeriume, välja arvatud juhul, kui kirjalike dokumentide (sealhulgas fakside) põhjal saab tõendada, et oma tellimuse esitamise ajal ei omistanud klient mingit tähtsust sellele, kas (kolmandast isikust) kraanarendiettevõtte, kelle teenuseid ta soovis asjaomasel juhul kasutada, on sertifitseeritud” (komisjoni 25. märtsi 1996. aasta kiri hagejatele).
- 27 Esimese Astme Kohtu president jättis ajutiste meetmete kohaldamise taotluse kohtuasjas T-18/96 R 4. juuni 1996. aasta määrusega (EKL 1996, lk II-407) rahuldamata. Ajutiste meetmete kohaldamise taotluse kulusid otsustati käsitleda hiljem. Selle määruse vastu esitatud apellatsioonkaebus jäeti Esimese Astme Kohtu presidendi 14. oktoobri 1996. aasta määrusega rahuldamata (EKL 1996, lk I-4971).
- 28 Esimese Astme Kohtu presidendile seoses kohtuasjaga T-18/96 saadetud 9. juuli 1996. aasta kirjas nõudsid hagejad kohtult kodukorra artikli 65 punkti b kohaselt määruse vastuvõtmist või teise võimalusena kodukorra artikli 64 lõike 3 punkti d kohaselt seda, et esitataks komisjoni toimik SCK ja FNK juhtumites numbritega IV/34.179, 34.202 ja 34.216, sealhulgas komisjoni sisedokumendid seoses tööstuse peadirektoraadi (III peadirektoraat) ja IV peadirektoraadi arvamuste vahetusega nende juhtumite teemal, ning muud toimikud, mis olid vaidlustatud otsuse aluseks.
- 29 4. oktoobri 1996. aasta määrusega andis neljanda, laiendatud koja esimees Van Marwijkile ja veel seitsmele liikurkraanade rendi ettevõttele loa astuda menetluse komisjoni nõuete toetuseks kohtuasjas T-18/96.
- 30 12. märtsi 1997. aasta määrusega otsustas ta kooskõlas kodukorra artikliga 50 liita need kaks kohtuasja suulise menetluse huvides.
- 31 Ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal otsustas Esimese Astme Kohus (neljas koda laiendatud koosseisus) avada suulise menetluse eelnevate uurimistoiminguteta. Siiski palus ta esialgsetel pooltel esitada enne kohtuistungit teatavad dokumendid.
- 32 Pooled esitasid suulised argumendid ja vastasid Esimese Astme Kohtu poolt neile esitatud küsimustele 4. juuni 1997. aasta kohtuistungil.

33 Kuulanud pooled kohtuistungil selles küsimuses ära, leiab Esimese Astme Kohus (neljas koda laiendatud koosseisus), et need kaks kohtuasja tuleks otsuse huvides samuti liita.

Poolte nõuded

34 Kohtuasjas T-213/95 paluvad hagejad Esimese Astme Kohtul:

- tunnistada ühendus vastutavaks kahju eest, mida nad kannatavad ja võivad edaspidi kannatada komisjoni õigusvastase käitumise tõttu;
- mõista selle kahju eest ühenduselt välja hüvitis, määrata kindlaks selle ulatus hagejatega konsulteerides ning kui selles küsimuses sõbraliku lahenduse ni ei jõuta, siis määrata ise kindlaks kahju ulatus, nimetades vajaduse korral selle täpseks kindlaksmääramiseks eksperdi;
- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

35 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul:

- jätta hagi rahuldamata;
- kohustada hagejaid solidaarselt tasuma kõik kohtukulud, sealhulgas ajutiste meetmete kohaldamise taotluse kulud.

36 Kohtuasjas T-18/96 paluvad hagejad Esimese Astme Kohtul:

- tunnistada vaidlustatud otsus õigustühiseks, sest selle resolutiivosas otsustab komisjon, et kohaldatakse artikli 85 lõiget 1, ning määrab hagejatele seoses sellega trahvi, ent ei tee otsust hagejate taotluse kohta kehtestada erand asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel;
- teise võimalusena tunnistada vaidlustatud otsus tingimusteta kehtetuks;
- veel ühe võimalusena tühistada otsus, sest see rikub asutamislepingu artiklit 85, 4. novembri 1950. aasta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „Euroopa inimõiguste konventsioon”) artiklit 6, õiguse üldpõhimõtteid ja põhjendamiskohustust (asutamislepingu artikkel 190).
- veel ühe võimalusena tühistada see osaliselt nii, et hagejatele ei määrata trahvi;
- mõista kohtukulud välja komisjonilt;
- mõista kõik menetlusse astumisega seotud kulud välja menetlusse astujatelt.

37 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul:

- jätta hagi rahuldamata;
- mõista kohtukulud välja hagejatelt.

38 Menetlusse astujad paluvad Esimese Astme Kohtul:

- teha komisjoni kasuks otsus tema taotletud tingimustel;
- mõista kohtukulud, sh menetluse astujate kulud välja hagejatelt.

Kahju hüvitamise hagi (kohtuasi T-213/95)

- 39 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ühenduse vastutuse tekkimise eelduseks EÜ asutamislepingu artikli 215 teise lõigu alusel see, et samaaegselt esinevad teatavad tingimused, s.t asjaomasele ühenduse institutsioonile etteheidetava käitumise õigusvastasus, kahju tekkimine ning põhjuslik seos asjaomase institutsiooni käitumise ja väidetava kahju vahel (vt näiteks Euroopa Kohtu 15. septembri 1994. aasta otsust kohtuasjas C-146/91: KYDEP *vs.* nõukogu ja komisjon, EKL 1994, lk I-4199, punkt 19, ning Esimese Astme Kohtu 13. detsembri 1995. aasta otsust liidetud kohtuasjades T-481/93 ja T-484/93: *Exporteurs in Levende Varkens jt vs. komisjon*, EKL 1995, lk II-2941, punkt 80).

1. Komisjonile ette heidetav õigusvastane käitumine

- 40 Hagejad esitavad neli väidet, et tõestada komisjoni õigusvastast käitumist menetluses, mille komisjon algatas vastusena 13. jaanuaril 1992. aastal esitatud kaebusele ning hagejate 15. jaanuari ja 6. veebruari 1992. aasta teatistele. Nende väidete kohaselt on rikutud Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 6, õiguskindluse põhimõtet, õiguspärase ootuste kaitse põhimõtet ja *audi alteram partem*'i reeglit.

Esimene väide: Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 41 Hagejad väidavad, et komisjon peab järgima Euroopa inimõiguste konventsiooni. Nad viitavad seoses sellega kohtupraktikale (Euroopa Kohtu 17. detsembri 1970. aasta otsus kohtuasjas 11/70: *Internationale Handelsgesellschaft vs. Einfuhr- und Vorratsstelle Getreide*, EKL 1970, lk 1125; 21. septembri 1989. aasta otsus liidetud kohtuasjades 46/87 ja 227/88: *Hoechst vs. komisjon*, EKL 1989, lk 2859, ja 18. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 374/87: *Orkem vs. komisjon*, EKL 1989, lk 3283), Euroopa Liidu lepingu artikli F lõikele 2 ning Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni 5. aprilli 1977. aasta ühisdeklaratsioonile (EÜT 1977, C 103, lk 1).
- 42 Nad väidavad, et komisjoni haldusmenetlus asutamislepingu artikli 85 kohaldamiseks on menetlus, mille suhtes kohaldatakse Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 6. Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Komisjoni kohtupraktika kohaselt kohaldatakse seda sätet vaidlustatud haldusmenetluse suhtes (*Stenuit vs. Prantsusmaa*, 1992, 14 EHRR 509, ja *Niemitz vs. Saksamaa*, 1993, 16 EHRR 97).
- 43 Hagejate väitel ei ole komisjon järginud „mõistliku aja” nõuet, mis on sätestatud Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 lõikes 1. Euroopa Inimõiguste Kohus on otsustanud, et 17 kuud ületab mõistliku aja (9. detsembri 1994. aasta otsus kohtuasjas *Schouten ja Meldrum vs. Madalmaad*, A-seeria, nr 304). Komisjoni kogu haldusmenetlus võttis aega rohkem kui 45 kuud. Seetõttu on selge, et komisjon rikkus oma käitumisega konventsiooni artikli 6 lõiget 1.

- 44 Komisjon kuritarvitas määruse nr 17 kohast menetlust, koostades esimese vastuväiteteatise üksnes selleks, et võtta vastu otsus selle määruse artikli 15 lõike 6 alusel. Lisaks ei ole võimalik mõista, miks komisjon vajab 22 kuud esimese vastuväiteteatise vastuvõtmisest teise vastuväiteteatise esitamiseni, mis sisaldas täpselt samu põhiargumente kui esimene. Teise vastuväiteteatise koostamisel ei olnud mingit eesmärki ja komisjon üritas sellega menetlust pikendada.
- 45 Hagejad kinnitavad, et *Gerechthof te Amsterdami* 28. oktoobri 1993. aasta kohtuotsus esitati ajutise meetmena, mis pidi kehtima kuni komisjoni otsuse vastuvõtmiseni. Seega oleks komisjon pidanud tegema lõpliku otsuse kiiresti. Lisaks näitas see, kuidas komisjon menetlust läbi viis, veendumust, et talle piisas liikmesriigi kohtu mõjutamisest ja otsuse vastuvõtmisest määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel. Komisjon ei käsitlenud seda juhtumit prioriteetsena.
- 46 Hagejad ei aidanud komisjoni viivitustele mingil viisil kaasa. Nad tegid konstruktiivseid ettepanekuid, et jõutaks kiiresti otsusele, ent komisjon lükkas need ettepanekud tagasi. Nad loobusid oma õigusest ärakuulamisele pärast teise vastuväiteteatise kättesaamist, et kiirendada lõpliku otsuse vastuvõtmist. Komisjon ei saa kritiseerida neid oma juhtumi esitamise eest III peadirektoraadile, kes vastutab komisjonis sertifitseerimispoliitika eest. III peadirektoraadi sekkumine oleks olnud vajalik isegi siis, kui hagejad ei oleks seda taotlenud. Samuti ei saa neid kritiseerida asja edastamise eest Madalmaade alalisele esindusele Euroopa Liidu juures ja Raad voor de Certificatiele, millele kulus vähem kui kaks nädalat (13.–27. oktoobrini 1993).
- 47 Hagejad lisavad, et mõistliku aja ületamist ei saa mingil juhul õigustada kohtuasja keerukusega (eespool viidatud kohtuotsus *Schouten ja Meldrum vs. Madalmaad*). Otsuse eelnõu soome- ja rootsikeelse tõlke puudumise tõttu põhjustatud viivituse osas väidavad nad, et mõistliku aja ületamise õigustamiseks ei saa tugineda korralduslikule viivitusele (*Euroopa Inimõiguste Kohtu* 6. mai 1981. aasta otsus kohtuasjas *Buchholz, A-seeria*, nr 42).
- 48 Vastusena hagejate väidetele kinnitab komisjon, et määrates kindlaks, kas menetluse kestus on mõistlik või mitte, tuleb arvesse võtta kõiki kohtuasja asjaolusid. Oluline ei ole mitte üksnes komisjoni, vaid ka hagejate käitumine, samuti kohtuasja keerukus ja kõik muud eriasjaolud. Komisjon tunnustab, et ta ei käsitanud kohtuasja prioriteetsena 1992. aasta jaanuarist juulini, pidades silmas asjaolu, et seda menetles ka Madalmaade kohus ja rikkumised lõppesid, kui *Arrondissementsrechtbank te Utrecht* oli andnud välja oma 11. veebruari 1992. aasta määruse (vt selle kohta *Esimese Astme Kohtu* 18. septembri 1992. aasta otsust kohtuasjas *T-24/90: Automec vs. komisjon*, EKL 1992, lk II-2223, punktid 77 ja 85). Ta kiirendas juhtumi käsitlemist pärast seda, kui *Gerechthof te Amsterdam* oli teinud oma 9. juuli 1992. aasta otsuse, millega lubati SCK-l rentimiskeeld taaskehtestada (vt eespool punkti 8).
- 49 Kohtuasja esialgse läbivaatamise põhjal oli ilmne, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohaldamise tingimused olid täidetud. Viis kuud pärast seda, kui *Gerechthof te Amsterdam* oli teinud oma otsuse, said hagejad komisjonilt vastuväiteteatise seoses selle sätte kohaldamisega (16. detsembri 1992. aasta vastuväiteteatis, vt eespool punkti 9).

- 50 Komisjon märgib ka, et kui artikli 15 lõike 6 kohase otsuse eelnõu oli valmis, soovis III peadirektoraat kohtuda IV peadirektoraadiga otsuse eelnõu teemal enne selle esitamist komisjoni liikmetele. III peadirektoraadi menetlusse astumine, mis oli peamine juhtumiga tegelemise viivituse põhjus järgmistel kuudel, oli siiski hagejate sammude otsene tulemus. Artikli 15 lõike 6 kohane otsus võeti lõpuks vastu 13. aprillil 1994. aastal.
- 51 Seejärel teatas komisjon 21. oktoobril 1994. aastal hagejatele vastuväiteteatisest eesmärgiga võtta vastu lõplik otsus. Sellel otsusel, mis võeti vastu määruse nr 17 artikli 3 ja artikli 15 lõike 2 alusel, olid teistsugune eesmärk ja teistsugused õiguslikud tagajärjed kui artikli 15 lõike 6 alusel vastu võetud otsusel. Üks kuu pärast hagejate poolt teisele vastuväiteteatisele antud vastuse kättesaamist oli IV peadirektoraat juba koostanud otsuse eelnõu. Ent pärast Soome ja Rootsi ühinemist Euroopa Liiduga 1. jaanuaril 1995. aastal esines tõsiseid viivitusi soome- ja rootsikeelsete tõlgetega. Komisjon võttis vaidlustatud otsuse lõpuks vastu 29. novembril 1995.
- 52 Komisjon väidab, et seetõttu ei saa teda käesolevas kohtuasjas süüdistada selle põhimõtte rikkumises, mille kohaselt nõutakse meetmete võtmist haldusmenetluse käigus mõistliku aja jooksul.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 53 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt moodustavad põhiõigused lahutamatu osa õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimist ühenduse kohus tagab (vt eelkõige Euroopa Kohtu 28. märtsi 1996. aasta arvamust 2/94, EKL 1996, lk I-1759, punkt 33, ja Euroopa Kohtu 29. mai 1997. aasta otsust kohtuasjas C-299/95: *Kremzow vs. Austria*, EKL 1997, lk I-2629, punkt 14). Selles osas tuginesid Euroopa Kohus ja Esimese Astme Kohus liikmesriikide ühesugustele riigiõiguslikele tavadele ning suunistele, mis tulenevad inimõiguste kaitset käsitlevatest rahvusvahelistest lepingutest, mille koostamisel liikmesriigid on osalenud või millega nad on liitunud. Euroopa inimõiguste konventsioon on seoses sellega eriti oluline (Euroopa Kohtu 15. mai 1986. aasta otsus kohtuasjas 222/84: *Johnston vs. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, EKL 1986, lk 1651, punkt 18, ja eespool viidatud kohtuotsus *Kremzow*, punkt 14). Lisaks on Euroopa Liidu lepingu artikli F lõikes 2 sätestatud: „Liit austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud [Euroopa] inimõiguste [...] konventsiooniga [...] ning nagu need tulenevad liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest.”
- 54 Hagejad väidavad, et pärast Van Marwijki jt poolt 13. jaanuaril 1992. aastal esitatud kaebust ning SCK poolt 15. jaanuaril 1992. aastal ja FNK poolt 6. veebruaril 1992. aastal (vt eespool punkte 6 ja 7) esitatud teatise ei võetud vaidlustatud otsust, mille kuupäev on 25. november 1995, vastu „mõistliku aja” jooksul Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 lõike 1 tähenduses, mille kohaselt on „[i]gäühel [...] õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis”.
- 55 Kui isik taotleb komisjonilt sekkumistõendit määruse nr 17 artikli 2 alusel või teavitab teda erandi kehtestamise eesmärgil selle määruse artikli 4 lõike 1 alusel, siis ei või komisjon oma seisukoha avaldamist määramata ajaks edasi lükata. Õiguskindluse ja piisava õiguskaitse tagamise huvides peab ta võtma vastu otsuse või kui on taotletud kirja,

siis saatma ametliku kirja mõistliku aja jooksul. Ka siis, kui ta saab määruse nr 17 artikli 3 lõike 1 alusel taotluse, milles väidetakse, et asutamislepingu artiklit 85 ja/või artiklit 86 on rikutud, peab ta võtma kaebuse suhtes lõpliku seisukoha mõistliku aja jooksul (Euroopa Kohtu 18. märtsi 1997. aasta otsus kohtuasjas C-282/95 P: Guérin Automobiles vs. komisjon, EKL 1997, lk I-1503, punkt 38).

- 56 Ühenduse õiguse üks üldpõhimõtteid on see, et komisjon peab tegutsema mõistliku aja jooksul, kui ta võtab vastu otsuseid konkurentsipoliitikaga seotud haldusmenetluse järel (vt kaebuse tagasilükkamise kohta eespool viidatud kohtuotsust Guérin Automobiles, punkt 38, ja riigiabi kohta Euroopa Kohtu 11. detsembri 1973. aasta otsust kohtuasjas 120/73: Lorenz vs. Saksamaa, EKL 1973, lk 1471, punkt 4, ja 24. novembri 1987. aasta otsust kohtuasjas 223/85: RSV vs. komisjon, EKL 1987, lk 4617, punktid 12–17). Seega, ilma et oleks vaja teha otsust küsimuses, kas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 lõige 1 kui selline kehtib komisjoni konkurentsipoliitikaga seotud haldusmenetluse suhtes, tuleb uurida, kas käesoleval juhul rikkus komisjon vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud menetluses ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mille kohaselt nõutakse tegutsemist mõistliku aja jooksul.
- 57 Haldusmenetlus kestis käesoleval juhul kokku ligikaudu 46 kuud. Ent nagu komisjon on õigesti märkinud, tuleb see, kas haldusmenetluse kestus on mõistlik, määrata kindlaks seoses iga juhtumi eriasjaoludega ning eelkõige selle kontekstiga, eri menetlusetappidega, mida komisjon on järginud, poolte käitumisega menetluse käigus, juhtumi keerukusega ja selle tähtsusega eri poolte jaoks (vt analoogilist Euroopa Inimõiguste Kohtu 23. aprilli 1987. aasta otsust kohtuasjas Erkner, A-seeria, nr 117, lk 62, punkt 66, ja 25. juuni 1987. aasta otsust kohtuasjas Milasi, A-seeria, nr 119, lk 46, punkt 15, ning eespool viidatud kohtuotsust Schouten ja Meldrum vs. Madalmaad, lk 25, punkt 63).
- 58 Kui vaadelda esiteks juhtumi konteksti, siis nähtub, et FNK sise-eeskiri sisaldas alates 15. detsembrist 1979. aastast klauslit, mille kohaselt pidid tema liikmed eelistama kraanade rendileandmisel teisi liikmeid ja rakendama mõistlikke tariife (sise-eeskirja artikli 3 punktid a ja b). Klausel SCK eeskirjas, mis käsitleb nende ettevõtete sertifitseerimist, millega vaidlustatud otsus on seotud, see tähendab rentimiskeeld (sertifitseerimiseeskirja artikli 7 teine taane), jõustus 1. jaanuaril 1991. Hagejad ei näinud ilmselt vajadust küsida komisjoni arvamust oma põhikirja ja eeskirja kohta enne, kui Van Marwijk ja veel kümme ettevõtjat esitasid komisjonile 13. jaanuaril 1992. aastal kaebuse. SCK põhikirjast ja kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjast teatati komisjonile alles 15. jaanuaril 1992. aastal ning FNK põhikirjast ja sise-eeskirjast alles 6. veebruaril 1992. aastal.
- 59 Järgmisena tuleb silmas pidada, et 46 kuu pikkune ajavahemik alates kaebuse esitamisest ja teatamisest kuni vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni koosneb eri menetlusetappidest. Pärast seda, kui komisjon oli kaebuse ja teatiseid läbi vaadanud, esitas ta 16. detsembril 1992. aastal vastuväiteteatise eesmärgiga võtta vastu otsus määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel ning võttis selle otsuse tegelikult vastu 13. aprillil 1994. Seejärel esitas ta uue vastuväiteteatise 21. oktoobril 1994. aastal eesmärgiga võtta vastu vaidlustatud otsus, mille ta võttis vastu 29. novembril 1995.
- 60 Iga menetlusetappi tuleb uurida, et otsustada, kas selle kestus oli mõistlik.

- 61 16. detsembri 1992. aasta vastuväiteteatises on esitatud esimene ja esialgne komisjoni seisukoht hagejate esitatud teatiste kohta. Selle esimese menetlusetapi kestus – ligikaudu 11 kuud – oli mõistlik ja seda võib pidada isegi suhteliselt lühikeseks, arvestades kõiki kohtuasja dokumente. Tuleb märkida, et selle ajavahemiku jooksul käsitles komisjon paralleelselt nii hagejate esitatud teatise kui ka Van Marwijki ja teiste esitatud kaebust, milles esitati vastuväide hagejate teatatud tegevuse kohta. Lisaks oli komisjonist mõistlik asuda seisukohale, et hagejate esitatud juhtumit ei pidanud käsitama prioriteetsena. Hagejad ise ei selgitanud oma teatistes, et nende juhtumit tuleb käsitleda kiiresti, kuigi vormi A/B (lisatud komisjoni 3. mai 1962. aasta määrusele nr 27 (esimene määrus nõukogu määruse nr 17 rakendamise kohta; EÜT 1962, L 35, lk 1118), mis on hiljem asendatud komisjoni 21. detsembri 1994. aasta määrusega (EÜ) nr 3385/94, mis käsitleb nõukogu määruses nr 17 sätestatud taotluste ja teatiste vormi, sisu ja muid üksikasju (EÜT 1994, L 377, lk 28; ELT eriväljaanne 08/01, lk 75)) lisa punktis 7.4 on palutud teatise edastanud pooltel määrata kindlaks kiireloomulisus. Lisaks peatati tegevus, millest teatati ja mille puhul komisjon ei pidanud võimalikuks asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel erandit kehtestada, ligikaudu viieks kuuks ajavahemikul 11. veebruarist 1992 kuni 9. juulini 1992 (vt eespool punkti 8), pärast hagi, mille kaebuse esitajad olid Madalmaade kohtutele esitanud.
- 62 Ligikaudu 16 kuu pikkune ajavahemik 16. detsembri 1992. aasta vastuväiteteatisest määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse vastuvõtmiseni 13. aprillil 1994. aastal oli samuti mõistlik. Hagejate esindaja möönis kohtuistungil, et oma 21. oktoobri 1993. aasta kirjas komisjonile (IV peadirektoraadi ametnikule Dubois'le) selgitas SCK esmakordselt, et juhtumiga tuleb tegeleda kiirelt ja viivitamata. FNK ei astunud sellist sammu enne otsuse vastuvõtmist 13. aprillil 1994. Hagejate esindaja 3. juuni 1994. aasta ametlik teatis komisjonile on esimene kord, mil FNK annab märku, et ta on huvitatud juhtumi kiirest käsitlemisest. Lisaks on üldteada, et sel ajal, kui SCK teatas IV peadirektoraadile esmakordselt vajadusest menetlusega kiirelt edasi liikuda, palusid hagejad III peadirektoraadil astuda menetlusse koos IV peadirektoraadiga, et saavutada oma erandi taotlemise edukas tulemus (vt eelkõige hagejate esindaja 5. oktoobri 1993. aasta kirja üksuse III.B.3 juhile McMillanile). Et selline lähenemisviis on täiesti nõuetekohane, oleksid hagejad pidanud aru saama, et III peadirektoraadilt taotletud sekkumine hakkab menetlust aeglustama, eriti kuna asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohase erandi kehtestamise menetluses või artikli 85 lõike 1 kohase rikkumise menetluses ei pea III peadirektoraadiga konsulteerima.
- 63 Järgmine menetlusetapp oli hagejate teavitamine vastuväiteteatisest vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks. See teatis edastati 21. oktoobril 1994. aastal ehk kuus kuud pärast otsuse vastuvõtmist määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel.
- 64 See kuuekuuline periood ei ole ebamõistlik.
- 65 Hagejad väidavad siiski, et teise vastuväiteteatise saatmisel ei olnud mingit eesmärki ja komisjon üritas sellega menetlust pikendada. See argument tuleb tagasi lükata. Ühest küljest oli kahel vastuväiteteatisel erinev eesmärk. Esimene oli seotud trahvidest vabastamisega, nagu määruse nr 17 artikli 15 lõikes 5 on sätestatud, sel teel, et võetakse vastu otsus artikli 15 lõike 6 alusel, samal ajal kui teine oli ettevalmistus otsusele, millega määrati kindlaks rikkumised ja määrati trahvid määruse nr 17 artikli 3 lõike 1 ja artikli 15 lõike 2 alusel. Teisest küljest esitati teises vastuväiteteatises vastuväited kõigi rikkumiste

kohta, mis olid vaidlustatud otsuses, see tähendab rentimiskeelu ning soovituslike tariifide ja sisetariifide kohta, kuigi esimene piirdus rentimiskeelu analüüsimisega asutamislepingu artikli 85 alusel. Määruse nr 17 artikli 19 lõikega 1 ja komisjoni 25. juuli 1963. aasta määruse nr 99/63/EMÜ (määruse nr 17 artikli 19 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud ärakuulamiste kohta; EÜT 1963, 127, lk 2268) artiklitega 2 ja 4, milles kohaldatakse *audi alteram partem*'i põhimõtet, nõutakse, et rikkumise kindlakstegemise menetlusega seotud ettevõtjatele antakse haldusmenetluse käigus võimalus teha teatavaks oma seisukohad kõigi vastuväidete kohta, mida otsuses käsitletakse (Euroopa Kohtu 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: Hoffmann-La Roche vs. komisjon, EKL 1979, lk 461, punkt 9; Esimese Astme Kohtu 18. detsembri 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92: Cimenteries CBR jt vs. komisjon, EKL 1992, lk II-2667, punkt 39, ning 23. veebruari 1994. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-39/92 ja T-40/92: CB ja Europay vs. komisjon, EKL 1994, lk II-49, punkt 47). Komisjon pidi seega saatma teise vastuväiteteatise hagejatele mitte üksnes seetõttu, et kahel vastuväiteteatisel oli erinev eesmärk, vaid ka seetõttu, et vaidlustatud otsuses on käsitletud vastuväidet, mis ei ole hõlmatud esimese vastuväiteteatisega. Teisisõnu, kui komisjon ei oleks saatnud teisi vastuväiteid, siis oleks vaidlustatud otsus võetud vastu hagejate kaitseõigusi suurel määral eirates.

- 66 Järgmiseks, komisjon võttis oma lõpliku otsuse vastu 29. novembril 1995. aastal, s.o ligikaudu 11 kuud pärast seda, kui ta oli 21. detsembril 1994. aastal saanud hagejate vastuse teisele vastuväiteteatisele. Sõltumata tõlkeprobleemidest, mille üle pooled oma väidetes arutlesid, ei tähenda asjaolu, et komisjonil kulus vastuväiteteatise vastuse saamisest lõpliku otsuse koostamiseni kõigis ühenduse ametlikes keeltes 11 kuud, seda, et rikuti põhimõtet, mille kohaselt tuleb konkurentsipoliitikaga seotud haldusmenetluses tegutseda mõistliku aja jooksul.
- 67 Seoses hagejate argumendiga, et komisjon ei käsitanud juhtumit ühelgi juhul prioriteetsena ning pidas piisavaks seda, et ta mõjutas liikmesriigi kohut ja võttis määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel otsuse vastu, tuleks märkida, et komisjonil on õigus käsitada talle esitatud juhtumeid eri prioriteetsuse astmega (eespool viidatud kohtuotsus Automec vs. komisjon, punkt 77). Lisaks sellele, kui ta leiab, et talle teatatud tegevuse suhtes ei saa artikli 85 lõike 3 alusel erandit kehtestada, võib ta teatise prioriteetsust hinnates võtta arvesse asjaolu, et liikmesriigi kohus on juba nõudnud kõnealuste rikkumiste lõpetamist.
- 68 Lisaks tuleb vastusena hagejate poolt kohtuistungil esitatud argumendile määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse püsiva kahjuliku mõju kohta märkida, et Euroopa Kohtu 15. märtsi 1967. aasta otsuses liidetud kohtuasjades 8/66, 9/66, 10/66 ja 11/66: Cimenteries CBR jt vs. komisjon (EKL 1967, lk 75, punktid 92 ja 93) leidis Euroopa Kohus, et sellise otsuse tühistamise hagi on vastuvõetav muu hulgas juhul, „[k]ui esialgset meedet ei saaks kohtus mingil viisil läbi vaadata, [...] vabaneks komisjon [...] vajadusest teha lõplik otsus, kuna juba üksnes trahviga ähvardamisel on piisav mõju”. Käesolevas kohtuasjas ei ole hagejatel, kes ei ole esitanud määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel vastu võetud otsuse tühistamise hagi, võimalust kaevata selle otsusega seotud püsiva kahjuliku mõju üle.
- 69 Kõiki eeltoodud kaalutlusi silmas pidades tegutses komisjon kooskõlas põhimõttega, mis nõuab vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnevas haldusmenetluses tegutsemist mõistliku aja jooksul.

70 Esimene väide tuleb seepärast tagasi lükata.

Teine väide: õiguskindluse põhimõtte rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 71 Hagejad kinnitavad, et 45 kuud olid nad ebakindlad, kas taotletud erand tehakse. Nad lisavad, et õiguskindluse põhimõtet tuleb järgida veelgi rangemalt eeskirjade puhul, mis võivad tuua kaasa finantstagajärgi (Euroopa Kohtu 15. detsembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 325/85: Iirimaa vs. komisjon, EKL 1987, lk 5041, punkt 18). Määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel vastu võetud otsus ei saa mingil viisil tagada sama kindlust nagu lõplik otsus (eespool viidatud Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas Cimenteries CBR jt vs. komisjon). Lisaks on veider, et komisjon väidab, et hagejad oleksid võinud lasta oma olukorra üle vaadata pärast Madalmaade kohtute otsuseid, kui nende otsuste eesmärk oli üksnes kehtestada ajutine kord kuni komisjoni lõpliku otsuse vastuvõtmiseni. Pealegi põhineb Gerichtshof te Amsterdami 28. oktoobri 1993. aasta otsus eelkõige Giuffrida 1993. aasta septembri kirjal (vt eespool punkti 14), milles on valesti märgitud, et „asjaomaste osakondade heakskiit on juba saadud”. III peadirektoraat ei olnud veel asunud juhtumi suhtes seisukohale, kui see väide esitati.
- 72 Komisjon eitab, et hagejad kannatasid 45 kuud õiguskindluse puudumise tõttu. Ta viitab Arrondissementsrechtbank te Utrechti 6. juuli 1993. aasta määrusele. Ta lisab oma vasturepliigis, et 16. detsembri 1992. aasta vastuväiteteatistes ja tema 4. juuni 1993. aasta kirjas (vt eespool punkte 9 ja 11) anti hagejatele selgelt märku sellest, kas erandit võidakse lubada. Samuti märkis ta, et väljend „asjaomased osakonnad” Giuffrida 1993. aasta septembri kirjas hõlmas üksnes IV peadirektoraadi osakondi ja komisjoni õigustalitust. III peadirektoraat kaasati menetlusse alles pärast seda, kui ta oli esitanud selleks pärast hagejate pöördumist taotluse. III peadirektoraadi menetlusse kaasamine tähendas, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohane otsus võeti vastu mõni kuu hiljem, kui Giuffrida sai 22. septembril 1993. aastal põhjendatult eeldada.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 73 Väide on kaheosaline.
- 74 Esiteks tõstatatakse sellega küsimus, kas komisjon peab kooskõlas õiguskindluse põhimõttega võtma otsuse vastu mõistliku aja jooksul, kui kokkulepetest on talle teatatud määruse nr 17 artikli 2 ja/või artikli 4 lõike 1 alusel. Sel viisil sõnastatuna saab selle liita esimese väitega ja see tuleb samadel põhjustel tagasi lükata.
- 75 Väite teises osas kaebavad hagejad, et Giuffrida 1993. aasta septembri kirjas (vt eespool punkti 14) on valesti märgitud, et „asjaomaste osakondade heakskiit on juba saadud”. See kaebus esitatakse ka kolmandas väites, milles väidetakse, et on rikutud õiguspärase ootuste kaitse põhimõtet. See lükatakse tagasi allpool punktis 82 esitatud põhjendustel.
- 76 Seega ei saa väidet, et õiguskindluse põhimõtet on rikutud, pidada põhjendatuks.

Kolmas väide: õiguspärase ootuste kaitse põhimõtte rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 77 Hagejad väidavad, et komisjon andis lubadusi, mis osutusid valeks. Nad viitavad esiteks Giuffrida kirjale (vt eespool punkti 14), millega neid teavitati 1993. aasta septembris sellest, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohane otsus võetakse vastu lähiajal. Seejärel viitavad nad Ehlermanni 27. juuni 1994. aasta kirjale (vt eespool punkti 18), mille kohaselt oli lõpliku otsuse vastuvõtmine prioriteetne. Et Gerechtshof te Amsterdami 28. oktoobri 1993. aasta otsus tugines komisjoni lubadusele võtta otsus vastu lähiajal, leiavad hagejad, et neil oli õigus arvata, et komisjon täidab oma lubadusi.
- 78 Oma repliigis kinnitavad nad ka seoses Giuffrida kirjaga, et III peadirektoraat vastutab sertifitseerimispoliitika eest ning komisjoni sõnul on see juhtum esimene kord, mil artiklit 85 on sertifitseerimissüsteemi suhtes kohaldatud. Seega ei olnud kirja koostamise ajal vähemalt üks „asjaomane osakond”, s.o III peadirektoraat oma heakskiitu andnud. Pidades silmas kõnealuse kirja mõju Gerechtshofi otsusele, tuleb teha järeldus, et komisjon rikkus oma valede väidetega õiguspäraste ootuste kaitse põhimõtet.
- 79 Vastusena neile argumentidele märgib komisjon, et 22. septembri 1993. aasta kiri ei andnud tollasest olukorrast vale ettekujutust. Ta tugineb seoses sellega eespool punktis 72 esitatud argumentidele. Samuti leiab ta, et tema 27. juuni 1994. aasta kiri ei sisalda valesid väiteid.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 80 Õiguspärase ootuse kontseptsioon eeldab, et asjassepuutuva isiku lootused rajanevad ametiasutuste antud konkreetsetel kinnitustel (Esimese Astme Kohtu 19. mai 1994. aasta otsus kohtuasjas T-465/93: *Murgia Messapica vs. komisjon*, EKL 1994, lk II-361, punkt 67, ja Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1996. aasta määrus kohtuasjas T-195/95: *Guérin Automobiles vs. komisjon*, EKL 1996, lk II-171, punkt 20).
- 81 Käesoleval juhul väidavad hagejad, et kaks komisjoni kirja sisaldasid lubadusi, mis osutusid valeks.
- 82 Giuffrida kiri on koostatud 21. või 22. septembril 1993. aastal. See on vastus hagejate 21. septembri 1993. aasta kirjale ning hagejad väidavad, et nad said selle koopia 22. septembril 1993. Kirjas märgiti, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse eelnõu esitatakse komisjoni liikmetele järgmise nädala jooksul ning et komisjon eeldas, et hagejaid teavitatakse otsusest ametlikult 1993. aasta oktoobri esimese kahe nädala jooksul. Kuigi seda kirjavahetust võib käsitleda sellisena, et see sisaldas teatavaid kinnitusi seoses komisjoni otsuse eelseisva vastuvõtmisega, ei eita hagejad, et kohe, kui nad said sellest teada, pöördusid nad III peadirektoraadi poole, et see sekkuks IV peadirektoraadi tegevusse (vt eelkõige hagejate esindaja 5. oktoobri 1993. aasta kirja üksuse III.B.3 juhile McMillanile, milles viidatakse tema ja esindaja vahelisele 28. septembril 1993. aasta arutelule). Sellises olukorras ei saanud hagejad eeldada, et komisjon järgib kinnitusi, mida ta väljendas kirjas, mille hagejad said 22. septembril 1993. aastal.
- 83 Ehlermanni 27. juuni 1994. aasta kirjas kinnitati, et käesolevas juhtumis lõpliku otsuse vastuvõtmine oli IV peadirektoraadi töötajate jaoks prioriteetne. Arvestades sellise väite üldist laadi, ei saa olla tegemist komisjoni antud kindlate lubadustega, mille alusel hagejatel oleks võinud olla põhjendatud ootusi seda juhtumit puudutava lõpliku otsuse

tegemise aja suhtes. Igal juhul kinnitas käesoleval juhul komisjon Ehlermanni väite tõesust, andes välja 21. oktoobri 1994. aasta vastuväiteteatise lõpliku otsuse vastuvõtmiseks.

84 Seega tuleb kolmas väide samuti tagasi lükata.

Neljas väide: audi alteram partem'i reegli rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

85 Hagejad kinnitavad, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse vastuvõtmisega lõppenud menetluse jooksul taotlesid nad mitmel korral ära kuulamist. Asjaolu, et komisjon ei tegutsenud nende taotluste alusel, on kaitseõiguste rikkumine. Nad leiavad, et nende õiguste kaitsmiseks oleks neil pidanud olema võimalus reageerida suulise menetluse jooksul kõiki oma menetluslikke kaitsemeetmeid arvestades esiteks uutele küsimustele, mis võisid haldusmenetluse jooksul tekkida, ja teiseks sellele, et komisjon keeldus igasugusest kompromissist. Huvi, mis neil oli sellise ära kuulamise suhtes, oleks õigustanud igasugust menetluslikku viivitust, vähemalt ajal, mis eelnes artikli 15 lõike 6 kohase otsuse vastuvõtmisele.

86 Vastuseks sellele teatab komisjon, et ta andis hagejatele võimaluse teha teatavaks oma seisukohad tema väljendatud vastuväidete suhtes. Seega ei saa olla tegemist kaitseõiguste rikkumisega. Et pole õigusnorme, mis nõuaksid asjaomaste ettevõtjate või ühenduste suulist ära kuulamist enne, kui komisjon võtab vastu määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse, ning et käesoleval juhul ei esine eriasjaolusid, mis näitaksid, et kaitseõigusi oleks tegelikult saanud tagada üksnes ära kuulamise korraldamisega, siis ei pidanud komisjon, kes konsulteeris hagejatega kirjalikult, mingil viisil neid suuliselt ära kuulama.

Esimese Astme Kohtu hinnang

87 Hagejate sõnul tulenes nende kannatatud kahju asjaolust, et siis, kui nad esitasid oma hagiavalduse, ei olnud komisjon veel lõplikku otsust nende teatiste kohta vastu võtnud ning oli seega andnud põhjust ligikaudu neli aastat kahelda, kas nende teatatud põhikiri ja eeskirjad on õiguspärased. Komisjoni käitumise tulemus oli see, et Raad voor de Certificatie ähvardas SCKd oma akrediteeringu tagasivõtmisega, kraanade rentijad arvestasid vähem FNK üldtingimusi ja hagejate head mainet kahjustati.

88 Tuleb sedastada, et komisjoni käitumine, mille üle selles väites kaevatakse, nimelt see, et ta ei korraldanud ära kuulamist enne määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse vastuvõtmist, ei võinud põhjustada ega suurendada kahju, nagu hagiavalduses väidetakse.

89 Seega ei kinnita see väide ühtegi seost kõnealuse kahjuga.

90 Pealegi on see seotud üksnes määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel vastu võetud 13. aprilli 1994. aasta otsuse õiguspärasusega. Käesoleva hagi eesmärk on saada hüvitist kahju eest, mis on seotud sellega, et lõplikku otsust ei võetud vastu mõistliku aja jooksul, ning mitte 13. aprilli 1994. aasta otsuse õigusvastasusega, mida hagejad ei ole ühelgi juhul selleks ettenähtud tähtaja jooksul vaidlustanud.

91 Neljas väide tuleb seepärast tagasi lükata.

- 92 Sellest tuleneb, et eri väidete analüüs ei ole tõendanud komisjoni käitumise õigusvastasust sellisel määral, et ühendus peaks võtma vastutuse.
- 93 Esimese Astme Kohus leiab siiski, et ta peaks veel uurima küsimust, kas väidetava õigusvastase käitumise ja hagejate väidetava kahju vahel on põhjuslik seos.

2. Põhjuslik seos

Poolte argumentide kokkuvõte

- 94 Hagejad väidavad, et komisjon peab vastutama nende kannatatud kahju eest. Nad kinnitavad, et SCKd ähvardab akrediteeringu äravõtmine, sest Raad voor de Certificatie leiab, et rentimiskeeld on ainus viis akrediteerimiskriteeriumide täitmiseks, samal ajal kui see keeld on vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni peatatud. Komisjoni käitumine on kahjustanud eelkõige FNK mainet ja üldtingimusi. Hagejad kinnitavad oma repliigis, et Gerechtshof te Amsterdam, kes tegutses komisjoni vale väite põhjal, andis välja ajutise kohtuotsuse, millega peatati rentimiskeeld kuni komisjoni lõpliku otsuse vastuvõtmiseni (vt eespool punkti 14). Komisjoni tegevusetus vastuvõetamatult pika aja jooksul põhjustas selle, et Gerechtshofi 28. oktoobri 1993. aasta otsuse ajutine mõju ületas suuresti selle kohtu poolt kavandatu.
- 95 Vastuseks sellele märgib komisjon, et tema tegude ja rentimiskeelu jätkuva peatamise vahel puudub otsene ja vajalik põhjuslik seos. See ei olnud komisjon, vaid Madalmaade kohus, kes peatas rentimiskeelu ajutise meetmena. Kui SCK leidis pärast teatavat aega, et ajutised meetmed ei ole enam õigustatud, sest komisjoni lõplik otsus võttis eeldatust rohkem aega, oleks ta võinud esitada liikmesriigi kohtule taotluse ajutisi meetmeid muuta või need tühistada.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 96 Asutamislepingu artikli 85 lõige 1 avaldab vahetut õigumõju üksikisikute vahelistele suhetele ja sellest tulenevad isikutele õigused, mida siseriiklikud kohtud peavad kaitsma (vt näiteks Euroopa Kohtu 28. veebruari 1991. aasta otsust kohtuasjas C-234/89: Delimitis vs. Henninger Bräu, EKL 1991, lk I-935, punkt 45).
- 97 Gerechtshof te Amsterdam kohaldas oma 28. oktoobri 1993. aasta otsuses asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 ja keelas SCK-l kohaldada rentimiskeeldu (SCK kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjade artikli 7 teine taane). Kuigi on tõsi, et Gerechtshofi mõjutas komisjoni seisukoht, see tähendab Giuffrida 1993. aasta septembri kiri (vt eespool punkti 14), milles teatati määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohase otsuse vastuvõtmisest, on tõsi, et sel viisil võetud seisukoht ei olnud liikmesriigi kohtule kohustuslik. Giuffrida hinnang keelu kohta oli üksnes asjaolu, mida Gerechtshof võis arvesse võtta, kui ta uuris küsimust, kas kõnealune tegevus on kooskõlas asutamislepingu artikliga 85 (Euroopa Kohtu 10. juuli 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 253/78, 1/79, 2/79 ja 3/79: Procureur de la République vs. Giry ja Guerlain, EKL 1980, lk 2327, punkt 13, ning Esimese Astme Kohtu 9. jaanuari 1996. aasta otsus kohtuasjas T-575/93: Koelman vs. komisjon, EKL 1996, lk II-1, punkt 43). Ning nagu selgub vaidlustatud otsuse vastu algatatud tühistamishagi analüüsist, põhineb komisjoni poolt haldusmenetluse jooksul võetud ja vaidlustatud otsuses sätestatud seisukoht asutamislepingu artikli 85 lõike 1 õigel tõlgendusel. Seega, kui SCKd ähvardas

akrediteeringu äravõtmine, siis tulenes see oht asjaolust, et SCK-1 oli palutud lõpetada artikli 85 lõike 1 rikkumine. Komisjoni ei saa pidada sellise „kahju” eest vastutavaks.

- 98 FNK puhul ei ole hagejad selgitanud, kuidas komisjoni käitumine tema mainet ja üldtingimusi mõjutas, kuigi väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad hagejad tõendama institutsiooni tehtud vea ja väidetava kahju vahelist põhjuslikku seost (vt näiteks Euroopa Kohtu 30. jaanuari 1992. aasta otsust liidetud kohtuasjades C-363/88 ja C-364/88: *Finsider jt vs. komisjon*, EKL 1992, lk I-359, punkt 25, ning Esimese Astme Kohtu 18. septembri 1995. aasta otsust kohtuasjas T-168/94: *Blackspur jt vs. nõukogu ja komisjon*, EKL 1995, lk II-2627, punkt 40). Ainus tegevus, mille FNK haldusmenetluse jooksul vaidlustas, oli soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem ning eelistuse klausel, mille kohaselt pidid FNK liikmed eelistama kraanasid rendile andes või võttes teisi liikmeid (FNK sise-eeskirja artikli 3 punktid a ja b). Hagejad väitsid haldusmenetluse jooksul, Esimese Astme Kohtus toimunud kirjaliku menetluse jooksul ja kohtuistungil, et FNK loobus vabatahtlikult sellest tegevusest pärast seda, kui *Gerechthof te Amsterdam* tühistas 9. juulil 1992. aastal *Arrondissementsrechtbank te Utrecht* esimehe määruse, see tähendab ajal (1992. aasta juuli), mil komisjon ei olnud FNK teatise ega *Van Marwijki* kaebuse kohta veel isegi esialgset seisukohta võtnud. FNK väidetavat kahju ei saanud seega mingil viisil põhjustada komisjoni käitumine haldusmenetluse jooksul.
- 99 Seega tuleb kahju hüvitamise hagi tagasi lükata, ilma et oleks vaja lisaks uurida, kas on täidetud teine ühenduse vastutuse tekkimise tingimus, see tähendab, kas on tekkinud kahju.

Hagi, millega nõutakse vaidlustatud otsuse õigustühiseks kuulutamist või tühistamist (kohtuasi T-18/96)

1. Vaidlustatud otsuse õigustühiseks kuulutamise nõue

Poolte argumentide kokkuvõte

- 100 Hagejad esitasid oma nõude toetuseks ühe väite. Nad väidavad, et vaidlustatud otsus on õigustühine niivõrd, kui võrd komisjon ei ole selle resolutiivosas teinud otsust asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel tehtava erandi kohaldamise taotluse kohta. Resolutiivosas oleks tulnud teha otsus selle taotluse kohta, sest ühenduse konkurentsieeskirjadele vastavust tuleb tõendada seoses terve artikliga 85 (Esimese Astme Kohtu 11. juuli 1996. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-528/93, T-542/93, T-543/93 ja T-546/93: *Métropole Télévision jt vs. komisjon*, EKL 1996, lk II-649) ning üksnes õigusakti resolutiivosaga saab luua õiguslikke tagajärgi (Esimese Astme Kohtu 17. septembri 1992. aasta otsus kohtuasjas T-138/89: *NBV ja NVB vs. komisjon*, EKL 1992, lk II-2181, punkt 31, ja 8. juuni 1993. aasta otsus kohtuasjas T-50/92: *Fiorani vs. parlament*, EKL 1993, lk II-555, punkt 39). Komisjoni 13. aprilli 1994. aasta otsus, mis on võetud vastu määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel, ei ole sellega seoses asjakohane. Sellised otsused võetakse vastu üksnes pärast esialgset kontrolli ja need ei ole seetõttu samaväärsed lõplike otsustega. Lisaks, isegi kui neid saaks käsitada lõplike otsustena, oli selle juhtumi puhul tehtud otsus seotud üksnes SCK rentimiskeeluga ega sisaldanud otsust FNK teatatud tegevuse kohta, seega puudus endiselt otsus selle kohta, kas artikli 85 lõiget 3 saab selle tegevuse suhtes kohaldada.

101 Komisjon märgib oma vastuses, et vaidlustatud otsuse 32.–39. põhjendus näitavad selgelt, et ta arvestas hagejate argumente erandi kehtestamiseks asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel ning lükkas need tagasi. Puudus loogiline põhjus artikli lisamiseks resolutiivosasse, et lükata selgelt tagasi artikli 85 lõike 3 kohase erandi taotlus, sest artiklites 1 ja 3 sisalduv järeldus selle kohta, et SCK ja FNK on rikkunud artikli 85 lõiget 1, ning artiklites 2 ja 4 esitatud korraldused tähendasidki seda, et artikli 85 lõike 3 kohane erand on tagasi lükatud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

102 Vaidlustatud otsuse resolutiivosas leidis komisjon, et FNK soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem (artikkel 1) ja SCK rentimiskeeld (artikkel 3) rikuvad asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, ning nõudis FNK-lt (artikkel 2) ja SCK-lt (artikkel 4) nende rikkumiste viivitamatut lõpetamist. Vaidlustatud otsusega kehtestati hagejatele ka trahv (artikkel 5).

103 Kuigi resolutiivosa ei sisaldanud selget otsust hagejate taotluste kohta erandi kehtestamiseks asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel, kontrollis komisjon, kas vaidlustatud otsuse artiklites 1 ja 3 osutatud tegevus vastab konkurentsieeskirjadele seoses terve artikliga 85. Vaidlustatud otsuse hoolikalt sõnastatud põhjendustest (32.–39. põhjendus) ilmneb, et komisjon kaalus, kas selle tegevuse puhul tuleks tunnistada artikli 85 lõike 3 kohaselt asutamislepingu artikli 85 lõige 1 kohaldamatuks. Kontrollimise lõpul märgib ta 35. põhjenduses seoses FNK kehtestatud soovituslike tariifide ja sisetariifidega, et „ei ole [...] võimalik [...] kehtestada erandit asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel”. [Siin ja edaspidi on osundatud otsust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.] Samamoodi teeb ta 39. põhjenduses selge järelduse, et SCK rentimiskeelu puhul „ei ole [...] võimalik [...] kehtestada erandit asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel”.

104 Õigusakti põhjenduste märkimine on hädavajalik, et määrata kindlaks resolutiivosas sätestatu täpne tähendus (Euroopa Kohtu 26. aprilli 1988. aasta otsus liidetud kohtuasjades 97/86, 99/86, 193/86 ja 215/86: Asteris jt vs. komisjon, EKL 1988, lk 2181, punkt 27, ja 15. mai 1997. aasta otsus kohtuasjas C-355/95 P: TWD vs. komisjon, EKL 1997, lk I-2549, punkt 21, ning Esimese Astme Kohtu 5. juuni 1992. aasta otsus kohtuasjas T-26/90: Finsider vs. komisjon, EKL 1992, lk II-1789, punkt 53). Seega, isegi kui vaidlustatud otsuse resolutiivosa ei sisalda selget otsust SCK ja FNK taotluste kohta erandi kehtestamiseks asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel, tähendavad resolutiivosas esitatud järeldused rikkumise kohta ja korraldused need rikkumised lõpetada otsuse põhjenduste (32.–39. põhjendus) alusel tingimata seda, et komisjon lükkas kõnealused taotlused tagasi.

105 Lisaks ei saa hagejad kasutada argumendina otsuseid kohtuasjades NBV ja NVB vs. komisjon ning Fiorani vs. parlament. Nende kohtuasjade puhul, mis ei ole üldse seotud küsimusega, kas ühenduse institutsiooni otsus on õigustühine, ei kahjustanud hagejaid vaidlustatud otsuse resolutiivosa. Üksnes osa nende otsuste põhjenduste puhul leiti, et need on hagejate jaoks ebasoodsad. Nendes kohtuasjades algatatud tühistamishagid tunnistati vastuvõetamatuks, sest nendes taotleti tegelikult üksnes otsuse põhjenduste tühistamist. Käesoleval juhul kahjustab hagejaid vaidlustatud otsuse resolutiivosa, sest selles tunnistatakse nad vastutavaks asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumise eest,

nõutakse neilt rikkumiste lõpetamist, kehtestatakse neile trahv ning kaudselt, ent kindlalt lükatakse tagasi nende taotlused erandi kehtestamiseks.

106 Sellest tulenevalt ei saa pidada väidet põhjendatuks.

107 Seega tuleb vaidlustatud otsuse õigustühiseks kuulutamise nõue tagasi lükata.

2. Vaidlustatud otsuse tühistamise nõue

108 Hagejad esitavad vaidlustatud otsuse tühistamiseks viis väidet, tuginedes vastavalt määruse nr 17 artiklite 3, 4, 6 ja 9, asutamislepingu artikli 85 lõike 1, asutamislepingu artikli 85 lõike 3, kaitseõiguste ja asutamislepingu artikli 190 rikkumisele.

Esimene väide: määruse nr 17 artiklite 3, 4, 6 ja 9 rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

109 Viidates oma argumentidele otsuse õigustühisuse kohta, esitavad hagejad küll mõnevõrra lakoonilise väite, et kuna komisjon ei teinud otsust asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohase erandi taotluste kohta, siis rikkus ta määruse nr 17 artikleid 3, 4, 6 ja 9, ning et komisjon tegi ka tõsise menetlusvea, mille tulemusena ei vasta otsus nõutavatele menetluslikele tingimustele ja tuleb seetõttu tühistada.

110 Komisjon viitab argumendile, mida ta selgitas seoses vaidlustatud otsuse õigustühiseks kuulutamise nõudega.

Esimese Astme Kohtu hinnang

111 Väide tugineb samadele argumentidele, millele tuginetakse väite puhul, mis on esitatud vaidlustatud otsuse õigustühiseks kuulutamise nõude toetuseks.

112 Vaidlustatud otsuses tegi komisjon ühemõtteliselt otsuse asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohase erandi taotluste kohta (vt eespool punkte 103 ja 104).

113 Seepärast tuleb esimene väide tagasi lükata.

Teine väide: asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumine

114 Võttes arvesse kohtuistungis ettekannet ja suulist menetlust, on asjakohane jagada see väide neljaks osaks.

115 Väite esimeses osas kinnitatakse, et SCK on ekslikult liigitatud ettevõtjaks asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses. Teine osa on omakorda jaotatud kaheks. Esiteks väidetakse, et komisjon rikkus õigusnormi, kui võttis sertifitseerimissüsteemi vastavust asutamislepingu artikli 85 lõikele 1 hinnates aluseks läbipaistvuse, avatuse ja sõltumatuse kriteeriumid ning teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimise. Teiseks väidetakse, et komisjon eksis oma hinnangus, kui otsustas, et rentimiskeelu eesmärk või mõju oli konkurentsi piiramine asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses. Väite kolmandas osas väidetakse, et komisjon tegi hindamisvea, kui otsustas, et soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi eesmärk või mõju oli konkurentsi

piiramine asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses. Väite neljandas osas väidetakse, et ta eksis oma hinnangus liikmesriikidevahelisele kaubandusele avaldatava mõju kohta.

Väite esimene osa selle kohta, et SCK on ekslikult liigitatud ettevõtjaks asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses

– Poolte argumentide kokkuvõte

116 Hagejad väidavad, et SCK ei ole ettevõtja asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses, sest sertifitseerimisasutus, mille ainus ja peamine ülesanne on teatava sektori ettevõtjate neutraalne ja objektiivne järelevalve, ei tegele majandustegevusega (vt Euroopa Kohtu 23. aprilli 1991. aasta otsust kohtuasjas C-41/90: Höfner ja Elser vs. Macrotron, EKL 1991, lk I-1979, ja 17. veebruari 1993. aasta otsust liidetud kohtuasjades C-159/91 ja C-160/91: Poucet ja Pistre, EKL 1993, lk I-637, ning kohtujurist Slynni ettepanekut 30. jaanuari 1985. aasta otsuse kohta kohtuasjas 123/83: BNIC vs. Clair, EKL 1985, lk 391). Samuti ei ole SCK ettevõtjate ühendus sama sätte tähenduses.

117 Vastusena sellele väitele kinnitab komisjon, et selleks, et isikut saaks käsitada ettevõtjana asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses, piisab, et oma õiguslikust seisundist olenemata tegeleb ta majandusliku tegevusega, millega võib põhimõtteliselt tegeleda eraõiguslik ettevõtja ja mille eesmärk on saada kasumit. Käesoleval juhul loetakse sertifikaatide väljaandmist maksete vastu selliseks tegevuseks. SCKd tuleb seega käsitada ettevõtjana asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses.

– Esimese Astme Kohtu hinnang

118 Vaidlustatud otsuses liigitas komisjon SCK ettevõtjaks asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses (17. põhjenduse teine lõik).

119 Tuleb uurida, kas komisjon tegi SCKd selliselt liigitades hindamisvea või rikkus õigusnormi.

120 Konkurentsioiguse kontekstis hõlmab „ettevõtja mõiste iga üksust, mis tegeleb majandustegevusega, sõltumata selle üksuse õiguslikust vormist ja rahastamisviisist” (eespool viidatud kohtuotsus Höfner ja Elser, punkt 21).

121 SCK on eraõiguslik isik, kes on loonud kraanarendiettevõtete sertifitseerimise süsteemi, millega liitumine on vabatahtlik. Ta kehtestab sõltumatult kriteeriumid, millele sertifitseeritud ettevõtted peavad vastama. Ta annab sertifikaate välja üksnes liikmemaksu tasumise korral.

122 Need omadused näitavad, et SCK tegeleb majandustegevusega. Teda tuleb seega käsitada ettevõtjana asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses.

123 Et komisjon liigitas SCK õigesti ettevõtjaks, siis ei ole hagejate argumentid, et SCK ei ole ettevõtjate ühendus, asjakohased.

124 Eeltoodust tuleneb, et teise väite esimene osa tuleb tagasi lükata.

Väite teine osa, milles väidetakse, et esiteks rikkus komisjon õigusnormi sellega, et võttis sertifitseerimissüsteemi vastavust asutamislepingu artikli 85 lõikele 1 hinnates aluseks läbipaistvuse, avatuse ja sõltumatuse kriteeriumid ning teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimise, ning teiseks eksis oma hinnangus, kui otsustas, et rentimiskeelu eesmärk või mõju oli konkurentsi piiramine asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses

– Poolte argumentide kokkuvõte

- 125 Hagejad märgivad, et komisjon leidis vaidlustatud otsuses, et kui rentimiskeeld „on seotud sertifitseerimissüsteemiga, mis on täiesti avatud, sõltumatu ja läbipaistev ning aktsepteerib teiste süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatiseid, siis võib väita, et sellel ei ole konkurentsi piirav mõju, vaid selle eesmärk on lihtsalt täielikult tagada sertifitseeritud kauba või teenuste kvaliteet” (23. põhjenduse esimene lõik). Komisjon rikkus asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, kehtestades omal algatusel üldkriteeriumid, et määrata kindlaks, kas seda sätet kohaldatakse sertifitseerimissüsteemide suhtes, kui neid kriteeriume ei ole selles sätestatud.
- 126 Lisaks ei ole SCK sertifitseerimissüsteemi kohase rentimiskeelu eesmärk ega mõju konkurentsi piiramine. Selleks et määrata kindlaks, kas need sätted kuuluvad artikli 85 lõikes 1 sätestatud keelu alla, on vaja uurida, milline oleks konkurents siis, kui neid sätteid ei eksisteeriks (11. juuli 1985. aasta otsus kohtuasjas 42/84: Remia jt vs. komisjon, EKL 1985, lk 2545, punkt 18). SCK sertifitseerimissüsteem võimendab konkurentsi. See aitab kaasa turu läbipaistvusele, võimaldades erinevate toodet pakkuvate isikute tagatavat kvaliteeti ja ohutust hinnata objektiivse ja erapooletu standardi alusel. Sertifitseerimata ettevõtelt kraanade rentimise keeld on vajalik, sest selline keeld on ainus viis tagada, et sertifitseeritud ettevõttega sõlmitud iga lepingut täidab üksnes ettevõtte, mis vastab samadele ohutus- ja kvaliteedinõuetele. Seoses sellega pakub rentimiskeeld samasugust kaitset nagu kaubamärgi pakutav kaitse, mille Euroopa Ühenduste Kohus on tunnistanud ühenduse konkurentsiõigusele vastavaks (17. oktoobri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-10/89: CNL-SUCAL vs. HAG GF, EKL 1990, lk I-3711, punkt 13). Rentimiskeeld on vajalik ka seetõttu, et see on ainus vahend, millega täidetakse Raad voor de Certificatie akrediteerimiskriteeriumide punktis 2.5 esitatud nõue (vt eespool punkti 5), mille kohaselt peab sertifikaate välja andev isik kontrollima, kas alltöövõtja töö vastab kvaliteedinõuetele. Seoses komisjoni soovitusel, et sertifitseeritud ettevõtetele tuleks lubada kinnitada varem koostatud loetelude põhjal, et sertifitseerimata ettevõtte, kelle teenuseid nad kasutavad, vastavad sellegipoolest nõutavatele kvaliteedinõuetele, leiavad hagejad, et selline *ad hoc* kontrollisüsteem oleks süstemaatilisel kontrollil põhinevale sertifitseerimissüsteemile täiesti vastupidine. Lisaks tuleks rentimiskeeldu järgida ka siis, kui klient lubab selgelt rentida kraanad sertifitseerimata firmast. Sertifitseerimissüsteemi usaldusväärsus põhineb asjaolul, et kõik sertifitseeritud ettevõtete pakutavad tooted ja teenused vastavad nõutavatele tingimustele.
- 127 Hagejad väidavad, et kõnealune süsteem vastab igal juhul kõigile komisjoni sätestatud kriteeriumidele. Esiteks on see täiesti avatud, aktsepteerides mitte üksnes FNK liikmeid, vaid ka teisi ettevõtteid, kes soovivad sellega liituda. SCK on seega väljastanud sertifikaate 12 ettevõttele, kes ei olnud FNK liikmed. Sertifikaadi saamise tingimused on objektiivsed ja mittediskrimineerivad. Seejuures oli FNK liikmete poolt kuni 1. jaanuarini 1992 makstud liikmemaksude eesmärk üksnes hüvitada FNK poolt SCK-le osutatud

sekretariaaditeenuseid. Süsteem oli avatud ka teiste liikmesriikide ettevõtetele, nagu kinnitab Raad voor de Certificatie 11. jaanuari 1993. aasta aruanne ja 11. märtsi 1994. aasta kiri Belgia kraanarendiettevõtete ühenduselt. SCK on alati aktsepteerinud, et välisriigis registreerimine vastab tingimusele, mille kohaselt peavad ettevõtted, kes soovivad saada SCK sertifikaati, olema registreeritud kaubanduskojas. Seega tulenevad välisriigi ettevõtetele Madalmaade turule sisenemisel tekkinud raskused üksnes riikide õigusnormide erinevustest.

- 128 Hagejad lisavad, et kuigi sellele ei ole SCK eeskirjades viidatud, tunnustab SCK teisi sertifitseerimissüsteeme samaväärsena, kui need näevad ette samad tagatised nagu kõnealune süsteem. SCK sertifitseerimissüsteem annab õigusraamistikuga võrreldes tegelikku lisandväärtust nii sisu kui ka toimimise poolest. Sisu poolest kehtestatakse sellega nõuded, mis on seotud nii tehniliste küsimustega kui ka ettevõtte juhtimisega ja on ulatuslikumad kui seadusest tulenevad nõuded. SCK tegeleb järelevalvega aktiivsemalt kui Keboma. Seda sertifitseerimissüsteemi lisäülesannet selgitab Madalmaade kasutatav tahtlik poliitika, mille kohaselt usaldatakse seadusest tulenevate nõuete täitmise järelevalve võimalikult suures ulatuses teatava valdkonna ettevõtjatele. SCK sertifitseerimissüsteemi lisandväärtust tunnustas III peadirektoraat 18. augusti 1994. aasta memorandumis IV peadirektoraadile. Seega ei saa SCK lubada rentida kraanasid, mis vastavad üksnes seadusest tulenevatele nõuetele, ilma et see kahjustaks tema sertifitseerimissüsteemi sidusust. Asjaolu, et veel ei ole teisi eraõiguslikke isikuid, kes oleks loonud SCK süsteemiga samaväärse sertifitseerimissüsteemi, ei näita mingil juhul, et SCK ei soovi tunnustada võrreldavat süsteemi, kui see olemas oleks. Lisaks muudaks komisjoni argument võimatuks sertifitseerimissüsteemi loomise sektoris, kus seda veel ei eksisteeri, sest esimene loodud süsteem ei saaks tunnustada teisi võrreldavaid süsteeme.
- 129 Vastusena hagejate argumentidele väidab komisjon, et vaidlustatud otsuse 23.–30. põhjenduses tegi ta üksikasjaliku analüüsi rentimiskeelu kohta selle õiguslikus ja majanduslikus kontekstis, et määrata kindlaks, kas selline keeld on kooskõlas asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt Euroopa Kohtu 30. juuni 1966. aasta otsust kohtuasjas 56/65: *Société Technique Minière vs. Maschinenbau Ulm*, EKL 1966, lk 235).
- 130 Ta väidab, et rentimiskeeld ei ole vajalik kõnealuse sertifitseerimissüsteemi sidususe säilitamiseks. Rõhutatakse keelu ebaproportsionaalset olemust, märgib ta, et keeluga välistatakse võimalus kasutada teiste isikute sertifitseeritud kraanasid ega võimaldata peatöövõtjal isegi varem koostatud loetelu põhjal tõendada, et tema sertifitseerimata alltöövõtja vastab kõigile SCK nõuetele. Lisaks takistab keeld peatöövõtjal kasutada sertifitseerimata alltöövõtjat, kui klient on selgelt loobunud SCK sertifikaadiga seotud kvaliteeditagatistest ja lubanud kasutada sertifitseerimata kraanasid.
- 131 SCK sertifitseerimissüsteem ei vasta vaidlustatud otsuse 23. põhjenduse esimeses lõigus sätestatud kriteeriumidele. Esiteks olid sellel alguses ja vähemalt osaliselt kuni 21. oktoobrini 1993 suletud süsteemi omadused (vaidlustatud otsuse 24. põhjendus). Teiseks ei võimaldanud see vastupidi hagejate väitele tunnustada teisi tagatissüsteeme. Hagejate esitatud ettepanekul sertifitseerimiseeskirjade artikli 7 teise taande esialgse versiooni muutmiseks, et tunnustada teiste eraõiguslike isikute poolset sertifitseerimist (hagejate esindaja 12. juuli 1993. aasta kiri komisjonile, adresseeritud hr Dubois'le), ei ole praktilist mõju, sest esiteks puuduvad sellised isikud nii Madalmaades kui ka naaberriikides ja teiseks ei tunnustata muid tagatiseid kui erasektori sertifikaadid. Eelkõige

ei tunnustata Keboma märki ja sellesarnaseid ametlikke sertifikaate, mille on välja andnud Belgia või Saksamaa ametiasutused.

– Esimese Astme Kohtu hinnang

- 132 SCK kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjade artikli 7 teise taande kohaselt on tema sertifitseeritud ettevõtetel keelatud rentida kraanasid sertifitseerimata ettevõtetelt.
- 133 Seoses väite selle osa esimese poolega, milles väidetakse, et komisjon rikkus õigusnormi, kui võttis sertifitseerimissüsteemi vastavust asutamislepingu artikli 85 lõikele 1 hinnates aluseks läbipaistvuse, avatuse ja sõltumatuse kriteeriumid ning teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimise, tuleb märkida, et vaidlustatud otsuses (23. põhjendus) asus komisjon seisukohale, et rentimiskeelu konkurentsivastast olemust võiks hinnata üksnes seoses selle sertifitseerimissüsteemi olemusega, millega see keeld on seotud. Sel eesmärgil sätestas ta neli kriteeriumi – avatus, sõltumatus, läbipaistvus ja teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimine –, millele sertifitseerimissüsteem peab vastama, et rentimiskeeld ei kuuluks artikli 85 lõike 1 kohaldamisalasse.
- 134 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb hinnata seda, kas käitumine on vastavuses asutamislepingu artikli 85 lõikega 1, juhtumi õiguslikku ja majanduslikku konteksti arvestades (vt näiteks eespool viidatud kohtuotsust *Société Technique Minière vs. Maschinenbau Ulm*, ning Esimese Astme Kohtu 14. mai 1997. aasta otsust kohtuasjas T-77/94: *Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten jt vs. komisjon*, EKL 1997, lk II-759, punkt 140). Et komisjonil oli seega õigus kehtestada kriteeriume, millega jõustatakse artikli 85 lõike 1 nõuded teatavas õiguslikus ja majanduslikus kontekstis, siis tuleb uurida, kas kriteeriumid, millele ta vaidlustatud otsuse 23. põhjenduse esimeses lõigus viitab, on kohased.
- 135 Pidades silmas asjaolu, et komisjon tugineb oma järelduses selle kohta, et rentimiskeeld moonutab konkurentsi (vaidlustatud otsuse 23. põhjenduse teine lõik ja resolutiivosa artikkel 3), üksnes SCK sertifitseerimissüsteemi avatuse puudumisele ning sellele, et ei aktsepteerita teiste süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatiseid, siis piisab sellest, kui määrata kindlaks, kas need kaks kriteeriumi on kohased.
- 136 Ei ole kahtlust, et sertifitseerimissüsteemi avatuse kriteerium on kohane, kui hinnatakse rentimiskeeldu asutamislepingu artikli 85 lõike 1 seisukohast. Sertifitseerimata ettevõtetest kraanade rentimise keeld kahjustab märkimisväärselt nende ettevõtete konkurentsivõimalusi, kui sertifitseerimissüsteemile on keeruline juurde pääseda.
- 137 Teine kriteerium, mis on seotud teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimisega, on samuti kohane. Rentimiskeeldu, millega takistatakse sertifitseeritud ettevõtetel kasutada sertifitseerimata ettevõtete teenuseid, isegi kui nad esitavad sertifitseerimissüsteemi pakutavate tagatistega samaväärsed tagatised, ei saa objektiivselt õigustada sertifitseerimissüsteemi poolt tagatud toodete ja teenuste kvaliteedi säilitamise huviga. Teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste mitteaktsepteerimine vastupidi kaitseb sertifitseeritud ettevõtteid sertifitseerimata ettevõtete konkurentsi eest.
- 138 Väite teise osa esimene pool, milles väidetakse, et komisjon rikkus õigusnormi, tuleb seetõttu tagasi lükata.

- 139 Seoses väite selle osa teise poolega, milles hagejad väidavad, et komisjon tegi hindamisvea, kui otsustas, et SCK rentimiskeeld piirab konkurentsi asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses, tuleb märkida, et kui FNK Noord Hollandi piirkonna 27. septembri 1983. aasta koosolekul arutati SCK loomist, siis polnud osalejatel mingit kavatsust omavahelist konkurentsi hoogustada, vaid pigem tõsta turuhindu. Selle koosoleku protokollis (mille hagejad esitasid 10. aprilli 1997. aasta kirjaga) on registreeritud ühe osaleja sõnavõtt: „Selline [sertifitseerimis]instituut on väga tervitatav. See peaks avaldama mõju hindadele, kui ettepanekut rakendatakse hästi.” Teine samal koosolekul osaleja leidis, et sertifitseerimise ettepanek on „hea mõte”. Ta lisas, et „ettevõtluses on saadud käive olulisem kui masinate kasutamise määr”. Kraanarendiettevõtte, mis ei suurenda oma masinate kasutamise määra, saavutab käibekasvu üksnes oma hindu tõstes.
- 140 Lisaks põhineb väite teise osa teine pool muudel alustel kui need, mille põhjal komisjon rentimiskeeldu vaidlustatud otsuses hindas. Komisjon tugines oma järeldustes konkurentsi piiramise kohta asjaolule, et seda keeldu kohaldati sertifitseerimissüsteemi raames, mis ei olnud täielikult avatud ega aktsepteerinud teiste süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatise (vaidlustatud otsuse 23. põhjenduse teine lõik).
- 141 SCK kraanarendiettevõtete sertifitseerimise eeskirjade artikli 7 teises taandes sätestatud rentimiskeeld mitte üksnes ei piira sertifitseeritud ettevõtete tegutsemisvabadust, vaid peale muu ka kahjustab sertifitseerimata ettevõtete konkurentsivõimalusi. Arvestades majanduslikku mõjuvõimu, mis on SCK-l, kes enda väitel esindab ligikaudu 37% Madalmaade liikurkraanade turust, ei saa olla kahtlust, et konkurents on asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses märkimisväärselt piiratud, kui, nagu komisjon väidab, rentimiskeeldu kasutatakse sertifitseerimissüsteemi raames, mis ei ole täiesti avatud ega aktsepteeri teiste süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatise (vt allpool punkte 143–151). Sel juhul süvendab rentimiskeeld tegelikult sertifitseerimissüsteemi kinnist olemust (vaidlustatud otsuse 26. põhjenduse esimene lõik) ning takistab märkimisväärselt kolmandate isikute juurdepääsu Madalmaade turule (26. põhjenduse teine lõik).
- 142 Selles etapis on vaja arutada, kas faktilised eeldused – nimelt SCK sertifitseerimissüsteemi täieliku avatuse puudumine ja teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste mitteaktsepteerimine –, millele komisjon oma hinnangus tugines, on õiged.
- 143 Komisjoni järeldus, et SCK sertifitseerimissüsteem ei olnud kõnealuse ajavahemiku jooksul (alates 1. jaanuarist 1991, kui rentimiskeeld kehtestati, kuni 4. novembrini 1993, kui tehti otsus selle peatamise kohta, välja arvatud ajavahemik 17. veebruarist 19. juulini 1992) avatud, põhineb järgmistel teguritel: FNKga mitteliitunud ettevõtetel oli keerulisem kui FNKga liitunud ettevõtetel sertifitseerimissüsteemile juurde pääseda, sest osalemiskulud olid mitteliitunud ettevõtete jaoks suuremad kui liitunute jaoks; sertifitseerimissüsteemi kehtestatud nõuded olid koostatud Madalmaade olukorra põhjal, takistades sellega välisriigi ettevõtete juurdepääsu. Seega oli kuni 1. maini 1993 SCK sertifitseerimissüsteemi kohaselt vaja registreeruda kaubanduskojas ja kuni 21. oktoobrini 1993 tuli kohaldada FNK üldtingimusi (vaidlustatud otsuse 24. põhjendus).
- 144 Hagejate esitatud tegurid SCK sertifitseerimissüsteemi avatuse tõendamiseks ei ole veenev tõend.

- 145 Esiteks väitis komisjon vaidlustatud otsuses, et „1987. aasta septembrist 1992. aasta 1. jaanuarini oli SCK sertifitseerimiskorras osalemine FNK liikmete jaoks ligi kolm korda odavam kui mitteliikmete jaoks” (9. põhjendus). Asjaolu, et FNK liikmetele võimaldati olulist hinnaalandust (ligikaudu 66%) liitumisel SCKga kuni 1. jaanuarini 1992, ei ole hagejad haldusmenetluse ega kohtumenetluse jooksul vaidlustanud. Isegi kui see hinnaalandus pidi nende väidete kohaselt hüvitama FNK poolt SCK-le osutatud sekretariaaditeenused, mõjus see tegevus siiski nii, et välisriigi ettevõtete jaoks muutus SCK sertifitseerimissüsteemiga liitumine keerulisemaks kui Madalmaade ettevõtete jaoks, sest peaaegu kõik (rohkem kui 90%) SCK sertifitseeritud ettevõtted olid FNK liikmed ja FNK liikmeteks võis võtta üksnes Madalmaades asutatud kraanarendiettevõtteid (FNK põhikirja artikli 4 punkt a). Seda „välistavat” mõju süvendas ka asjaolu, et kui teises liikmesriigis asutatud ettevõtted olid siiski otsustanud SCK-poolse sertifitseerimise kasuks, pidid nad kuni 21. oktoobrini 1993 kohaldama üldtingimusi, mille oli kehtestanud neid välistav asutus ehk FNK ja mille koostamisel neil ei olnud võimalik osaleda. SCK sertifitseerimissüsteemi suletud või vähemalt ebatäielikult avatud olemus teistest riikidest pärit ettevõtete suhtes tuleneb ka vaieldamatust asjaolust, et selle nõuded kehtestati Madalmaade olukorra ja eelkõige Madalmaade õiguse alusel.
- 146 Seoses hagejate väitega, et välisriigis registreeritud ettevõttel oli siiski võimalik hankida SCK sertifikaat, on Raad voor de Certificatie 11. jaanuari 1993. aasta aruandes (punktis 5) märgitud, et puudub tõke, mis takistaks välisriigi ettevõtetel SCK sertifitseerimissüsteemi osaline olemast. Sellele järeldusele jõudmiseks osutatakse aruandes SCK põhikirja muudatusele, mis jõustus 1. jaanuaril 1992. aastal ning milles sõnastati sihtasutuse eesmärk ümber nii, et ta edendab ja säilitab kraanarendiettevõtete kvaliteeti üldiselt ja mitte enam üksnes Madalmaades. Kuigi SCK põhikirjaga ei välistatud enam võimalust, et mujal kui Madalmaades asutatud ettevõtjad võivad saada SCK-lt sertifikaadi, ei saa selle põhjal siiski teha automaatselt järeldust, et sertifitseerimissüsteem on teises liikmesriigis asutatud ettevõtete jaoks täiesti avatud süsteem. Sel juhul võib asjaolu, et sertifitseerimissüsteem ei ole täiesti avatud, tuleneda ka muudest teguritest, mis on määratletud eespool punktis 145.
- 147 Belgia kraanarendiettevõtete ühenduse presidendi 11. märtsi 1994. aasta kirjas on märgitud, et kõige suurem takistus riikidevahelisele kaubandusele liikurkraanade sektoris tuleneb eri liikmesriikide õiguslike sätete erinevustest ning et Belgia ettevõtted ei tunne seega ühenduses töötades, et SCK tegevus takistab neid. Seoses sellega märkis SCK ise oma teatises, et sertifitseerimissüsteemi kehtestatud nõuded on ligikaudu vastavuses Madalmaade õigusega kehtestatud kraanarendiettevõtete kohustustega, nii et sertifitseerimine on parem tagatis selle kohta, et neid õiguslikke nõudeid tegelikult täidetakse (SCK teatise punktid 26, 27 ja 28). Korrates oma sertifitseerimissüsteemis mitmeid Madalmaade õigusnormide nõudeid, on SCK seega konsolideerinud ja tugevdanud ühendusesisese kaubanduse tõkkeid, mis tulenevad erinevustest riikide õigusnormide vahel. Kui ühenduse direktiivi kohaselt saavutatakse teatavas sektoris eri riikide süsteemide vastastikune tunnustamine, siis eraõigusliku sertifitseerimisasutuse nõuded täita Madalmaade õigusnorme selles sektoris põhjustavad ühendusesisese kaubanduse tõkete säilitamise või taaskehtestamise, mida ühenduse õigusaktidega sooviti kaotada. On ilmne, et SCK teeb teatavaid kontrole, mida varem tegi Keboma, ent millest see pärast direktiivi 89/392 rakendamist loobus (vt eespool punkti 3). Hagejad tunnistasid tegelikult oma vastuse punktis 114: „EÜ märgi kasutamine tõstekraanade puhul vähendas veelgi Keboma seadusjärgseid ülesandeid. EÜ märgiga ja vastavusdeklaratsiooniga

tõstekraanasid ei pea Keboma enam enne esmakordset kasutuselevõtmist kontrollima. See tähendab, et SCK ülesanded on suurenenud. SCK sertifitseerimissüsteemi alusel on uued tõstekraanad hästi ja tõeliselt kontrollitud, et tagada nende vastavus kehtivatele õiguslikele sätetele.” Nad ei saa seega väita, et mis tahes tõke, mida välisriigi kraanarendiettevõtted võivad Madalmaade turule sisenedes kohata, tuleneb üksnes eri liikmesriikide õiguslike sätete erinevustest, mitte SCK sertifitseerimissüsteemist.

- 148 Seoses küsimusega, kas SCK sertifitseerimissüsteem võimaldas aktsepteerida muude süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatiseid, tuleb märkida, et SCK tegi 12. juuli 1993. aasta kirjas IV peadirektoraadi ametnikule Dubois’le ettepaneku selle süsteemi muudatuse kohta, mille kohaselt ta tunnustaks teisi sertifitseerimissüsteeme, mis vastavad Euroopa standardi EN 45 011 alusel kehtestatud tingimustele ja pakuvad tema enda süsteemi alusel pakutavate tagatistega samaväärseid tagatiseid. Seega on kavandatud muudatuse põhjal ilmne, et esialgses versioonis ei olnud SCK sertifitseerimissüsteemis sätet selliste samaväärsete süsteemide tunnustamise kohta. Lisaks, isegi kui muudatus oli, nagu hagejad väidavad, üksnes sertifitseerimiseeskirjade artikli 7 teise taande esialgse versiooni selgitus, siis ei ole SCK süsteemis ühtegi sätet selliste avalik-õiguslike asutuste eeskirjade tunnustamiseks, mis pakuvad SCK pakutavate tagatistega samaväärseid tagatiseid.
- 149 Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et komisjon ei teinud hindamisviga, kui ta jõudis vaidlustatud otsuse 23. põhjenduses järeldusele, et SCK sertifitseerimissüsteem ei ole täiesti avatud (või vähemalt ei olnud avatud kuni 21. oktoobrini 1993) ega võimalda aktsepteerida teiste süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatiseid. Seega on rentimiskeeld, mis süvendab sertifitseerimissüsteemi kinnist olemust ja tekitab olulise tõkke kolmandate isikute, eelkõige teises liikmesriigis asutatud ettevõtete juurdepääsuks Madalmaade turule (vt eespool punkte 145–148), tegelikult konkurentsi piiramine asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses. See järeldus ei oleks erinev, kui hagejad suudaksid tõendada, et see klausel on vajalik SCK sertifitseerimissüsteemi sidususe säilitamiseks. Asjaolu, et süsteem ei ole avatud ja teiste süsteemide pakutavaid samaväärseid tagatiseid ei aktsepteerita, tähendab, et süsteem iseenesest ei ole kooskõlas artikli 85 lõikega 1, isegi kui tõendatakse, et see andis, nagu hageja väidab, Madalmaade õigusnormidega võrreldes lisandväärtust. Selle süsteemi eriklausel, näiteks klausel sertifitseerimata ettevõtetest rentimise keelamise kohta, ei muutu artikli 85 lõikega 1 kooskõlas olevaks seetõttu, et on vaja säilitada selle süsteemi sidusus, sest süsteem ei ole oma olemuselt artikli 85 lõikega 1 kooskõlas.
- 150 Seega tuleb selle väite teine osa tagasi lükata.
- 151 Kohtuistungil palusid menetlusse astujad Esimese Astme Kohtul teha lisaks otsus, kas sertifitseerimiseeskirjade artikli 7 teise taande muudatus, mis lepiti peamiste poolte vahel kokku ajavahemikuks kuni käesoleva otsuse väljaandmiseni (vt eespool punkti 26), on õiguspärane. Ent asutamislepingu artikli 173 kohase tühistamishagi kontekstis piirdub ühenduse kohus vaidlustatud õigusakti õiguspärasuse läbivaatamisega. Käesoleval juhul ei sisalda vaidlustatud otsus rentimiskeeldu sisaldava klausli uue versiooni hinnangut, sest sertifitseerimiseeskirju muudeti pärast otsuse kuupäeva. Menetlusse astujate poolt kohtuistungil esitatud taotlus ületab seega asutamislepinguga Esimese Astme Kohtule tühistamishagide osas antud pädevuse ja tuleb seetõttu vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

Väite kolmas osa, milles väidetakse, et komisjon tegi hindamisvea, kui otsustas, et soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi eesmärk või mõju oli konkurentsi piiramine asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses

– Poolte argumentide kokkuvõte

- 152 Hagejad väidavad, et soovituslike tariifide avaldamine ja sisetariifide koostamine ei põhjusta samuti konkrentsi piiranguid asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses, sest nende tariifide eesmärk oli üksnes abistada teatavatel läbirääkimistel ja need ei olnud üldse kohustuslikud. Turuolukord oleks seega olnud samasugune, kui soovituslikke tariife ja maksumuse hinnanguid ei oleks avaldatud. Iga turul tegutsev ettevõtja võis ja oleks endiselt võinud oma kaubanduspoliitika sõltumatult kindlaks määrata (Euroopa Kohtu 14. juuli 1981. aasta otsus kohtuasjas 172/80: *Züchner vs. Bayerische Vereinsbank*, EKL 1981, lk 2021, punkt 13). Hagejad kinnitavad, et turul kehtinud tariifid olid oluliselt madalamad kui FNK avaldatud soovituslikud tariifid ja erinesid olenevalt ettevõttest, kliendist ja tellimusest.
- 153 FNK sise-eeskirja artikli 3 punkt b, milles kehtestatakse kohustus rakendada mõistlikke tariife, et mitte riskida liikmesuse lõpetamisega põhikirja artikli 10 alusel, ei tähenda mingil juhul, et FNK liikmed pidid rakendama soovituslikke tariife. Pealegi ei ole FNK tegutsemisaastate jooksul tehtud ühtegi eraldi kontrolli, et tõendada, kas mõistlikke tariife kohaldati, ning liikmesust ei ole sellisel põhjusel kordagi ära võetud. Kaks kohtuotsust, millele komisjon vaidlustatud otsuse 20. põhjenduses viitas, ei ole asjakohased. Euroopa Kohtu 17. oktoobri 1972. aasta otsus kohtuasjas 8/72: *Vereniging van Cementhandelaren vs. komisjon* (EKL 1972, lk 977) oli seotud nn soovituslike tariifide kohaldamisega kohustuslikus korras, millega käesoleval juhul tegemist ei ole, ja millega kehtestati ranged karistused rikkumise korral ning mis seega võimaldas kõigil osalistel näha mõistliku kindlusega ette oma konkurentide kasutatavat hinnapoliitikat. Euroopa Kohtu 27. jaanuari 1987. aasta otsus kohtuasjas 45/85: *Verband der Sachversicherer vs. komisjon* (EKL 1987, lk 405) käsitles olukorda, milles oli vaidlusaluse kokkuleppe eesmärk mõjutada konkurentsi, kusjuures käesoleva kohtuasja puhul on soovituslike tariifide ja maksumuse hinnangute avaldamisel hoopis teine eesmärk.
- 154 Sisetariifide osas ei eita hagejad, et FNK osutas aeg-ajalt sekretariaaditeenuseid seoses konsulteerimisega nimetatud hindade teemal. Nad leiavad siiski, et FNK osalus sisetariifide koostamisel oli nii väike, et ta ei saa selle eest vastutust võtta. Kuigi teda võib lugeda sisetariifide koostamisel osalenuks, ei mõjutanud FNK mingil juhul konkrentsitingimusi turul. Turg, mida iseloomustab üleõõlepingute sõlmimine, arenes ilma igasuguse püüdluseta olukorra poole, milles osalised, kes teevad regulaarselt kaubandustehinguid, mis hõlmavad identsete ja vastastikuste teenuste osutamist, kehtestavad eelnevalt hinnad, mida nad teenuse osutamisel iga kord kasutavad. Komisjon ei ole suutnud ka tõendada, et sisetariifid olid kohustuslikud.
- 155 Komisjon väidab vastuseks, et FNK sise-eeskirja ja põhikirja asjaomaste sätete põhjal on ilmne, et soovituslikud tariifid ja sisetariifid on kohustuslikud, sest FNK liikmetel on kohustus rakendada mõistlikke tariife ja selle kohustuse rikkumisel võidakse neid karistada liikmesuse kaotusega (põhikirja artikli 10 lõike 1 punkt d). Samuti muudab üleõõlepingute sõlmimine tõenäoliseks selle, et nimetatud soovituslikke tariife kasutati tegelikult võrdlushindadena.

– Esimese Astme Kohtu hinnang

- 156 Esiteks tuleb määrata kindlaks, kas komisjon tegi hindamisvea, järeldades, et soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem piirab konkurentsi asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses (alapunkt a allpool). Seejärel tuleb määrata kindlaks, kas FNKd saab pidada vastutavaks väidetava rikkumise eest (alapunkt b allpool).
- a) Soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem
- 157 Vaidlustatud otsuses (20. ja 21. põhjendus) asub komisjon põhiliselt seisukohale, et FNKga liitunud ettevõtted pidid järgima FNK soovitatud tariife. Ta leiab, et isegi kui need tariifid olid sihthinnad, piirasid need siiski konkurentsi, sest võimaldasid mõistliku kindlusega näha ette konkurentide hinnapoliitikat.
- 158 Asutamislepingu artikli 85 lõike 1 punktis a on selgelt kirjas, et kokkulepped, otsused ja kooskõlastatud tegevus, milles „otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihinnad või mis tahes muud tehingutingimused”, on ühisturuga kokkusobimatud.
- 159 Vaidlusaluse ajavahemiku jooksul pidid FNK liikmed FNK sise-eeskirja artikli 3 punkti b alusel rakendama „mõistlikke” hindasid ja põhikirja artikli 10 lõike 1 punktis d on sätestatud, et liikmed võidakse välja visata, kui nad rikuvad sise-eeskirja. FNK on kinnitanud, et avaldatud soovituslikud tariifid (mida kohaldatakse tehingutes klientidega) olid sisuliselt tema sise-eeskirja artikli 3 punktis b sätestatud mõistlikud tariifid (FNK teatise punkt 17). Tuleb tunnistada, et sama kehtib ka sisetariifide (mida kohaldatakse FNK liikmete vahelisel rentimisel) suhtes, mis on määratud kindlaks FNK sees tavaliselt piirkondlikult (vt allpool punkti 167). On raske kujutleda, et FNK olnuks nõus tegema koostööd selliste sisetariifide kindlaksmääramisel, mis ei olnud mõistlikud tariifid sise-eeskirja artikli 3 punkti b tähenduses. Arvestades, et soovituslikud tariifid ja sisetariifid olid sisuliselt mõistlikud tariifid, mida FNK liikmed pidid FNK sise-eeskirja artikli 3 punkti b kohaselt rakendama, oli soovituslike hindade ja sisehindade süsteem tegelikult tema liikmetele kohustuslik hinnakujundussüsteem.
- 160 Seda järeldust toetab ka tõsiasi, et nagu hagejad ise väidavad, oli FNK tariifisüsteem loodud vähendama turu ebastabiilsust, mis oli tulenenud maksejõuetuse juhtude suurest hulgast. Lisaks rõhutatakse mitmes FNK piirkondliku koosoleku protokollis, mis on esitatud kohtule tema nõutud menetluse korraldamise meetme vastusena (vt eespool punkti 31), FNK soovituslike tariifide ja sisetariifide kohustuslikku olemust. Näiteks üks Noord Hollandi piirkonna 17. veebruari 1981. aasta koosolekul osalenutest märkis, et „FNK liikmesuse miinuseks on see, et peab rakendama kokkulepitud tariifi” (protokolli punkt 4). Samamoodi on Noord Hollandi piirkonna 22. veebruari 1982. aasta koosoleku protokollis (punkt 6) kirjas, et soovituslike tariifide mittejärgimist käsitatakse FNK sise-eeskirja rikkumisena. Üks koosolekul osalenutest lisas, et „tuleks kehtestada säte, et karistada sellise eeskirjade rikkumise eest trahvi määramisega” (vt samal teemal Noord Hollandi piirkonna 16. aprilli 1986. aasta koosoleku protokolli punkti 3).
- 161 Kuigi pole teada ühtegi tegelikku juhtumit, mil liikmele oleks määratud karistus selle eest, et ta ei ole hinnakokkulepet järginud, siis tariifide kohaldamist siiski jälgiti. FNK piirkondade koosolekute protokollide põhjal on selge, et FNK liikmed pidid tegutsema kooskõlastatult. Näiteks West Brabanti ja Zeelandi piirkonna 8. detsembri 1980. aasta

koosoleku protokollis (punkt 6) on kirjas järgmine mõttevahetus, pärast seda kui hr Van Haarlem ei olnud kokkulepitud tariife järginud: „Piirkond ei kiida heaks hr Van Haarlemi tegevust ning hr Van Haarlem tunnistab, et oleks olnud parem, kui seda ei oleks toimunud” (vt ka West Brabanti ja Zeelandi piirkonna 21. veebruari 1980. aasta protokoll punkti 7).

- 162 Pealegi oli tegelik põhjus, miks FNK toetas sisetariifide koostamist (vt allpool punkte 165–170), tagada, et tema liikmed järgiksid soovituslikke tariife. Kraanarendiettevõtte, mis vähendab hindasid märkimisväärselt, muutub klientide hulgas väga nõutavaks ja peab rentima oma konkurentidelt kraanasid juurde. Sisetariifide kehtestamise huvi tulenes seega asjaolust, et kraanarendiettevõtte peab tingimata võtma neid tariife arvesse, kui ta määrab kliendile oma hinna, et hoida ära kahjumit lisakraanadelt, mida ta võib rentida (vt näiteks Noord Hollandi piirkonna 22. veebruari 1982. aasta koosoleku protokoll punkti 6: „See on hea, et vastastikku on kokku lepitud sisetariifid, sest neil tariifidel on niikuinii teatav mõju klientidele määratavatele tariifidele. Kui isik teab tegelikult, et ta saab rentida kraana teiselt kraanarendiettevõtelt üksnes teatava tariifi eest, siis on ta kahekordselt tähelepanelik, pakkudes klientidele sisetariifidest oluliselt madalamaid hindasid” (vt samal teemal West Brabanti ja Zeelandi piirkonna 5. oktoobri 1987. aasta koosoleku protokoll punkti 4; Oost Nederlandi piirkonna 10. oktoobri 1989. aasta koosoleku protokoll punkti 6; Midden Nederlandi piirkonna 21. veebruari 1990. aasta koosoleku protokoll punkti 4; roomikkraanasid kasutavate FNK liikmete 24. augusti 1989. aasta koosoleku protokoll punkti 2). Seega, korrates FNK direktori De Blanki sõnu, oli sisetariifidel „hariv funktsioon” (West Brabanti ja Zeelandi piirkonna 30. mai 1988. aasta koosoleku protokoll punkt 3).
- 163 Kohtuasja dokumentide põhjal oli FNK tariifisüsteemi eesmärk ka tõsta turul kehtivaid tariife. FNK märkis ise oma teatises, et soovituslikud tariifid on kõrgemad kui turuhind (teatise punkt 18). Sisetariifide kehtestamine soovituslike hindade põhjal avaldas iseenesest mõju, see tähendab tõi kaasa klientidega sõlmitud tehingutes kasutatavate hindade tõusu (Zuid-Hollandi piirkonna 9. oktoobri 1990. aasta koosoleku protokoll punkti 7: sisetariifidel on „turu hindu suurendav mõju”; Noord Hollandi piirkonna 11. veebruari 1987. aasta koosoleku protokoll punkt 5: „Hr De Blank märgib, et Noord Hollandi piirkonnas on tariifide valdkonnas tihedat koostööd tehtud. Esialgu rühmades ja seejärel ühiselt kolme provintsi. See on kindlasti vilja kandnud.”; Midden Nederlandi piirkonna 28. veebruari 1991. aasta koosoleku protokoll punkt 4; roomikkraanasid kasutavate FNK liikmete 12. novembri 1991. aasta koosoleku protokoll punkti 3: „Jääb mulje, et turul kehtivad tariifid tõusevad samuti sisetariifide kokkuleppe tõttu.”).
- 164 Eeltoodust järeldub, et soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem oli kohustuslike hindade süsteem, mis võimaldas FNK liikmetel, isegi kui mõned neist kehtestatud hindu alati ei järginud, näha mõistliku täpsusega ette ühenduse teiste liikmete kasutatavat hinnapoliitikat. Lisaks on tõendatud, et selle eesmärk oli tõsta turuhindu. Komisjonil oli seega õigus, kui ta tegi järelduse, et see süsteem piiras konkurentsi asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses (eespool viidatud kohtuasjad Vereniging van Cementhandelaren vs. komisjon, punktid 19 ja 21, ning Verband der Sachversicherer vs. komisjon, punkt 41).

b) FNK vastutus sisetariifide kehtestamisel

- 165 Hagejad leiavad, et FNKd ei saa pidada sisetariifide koostamise eest vastutavaks. Tema roll nende kehtestamisel ei olnud kunagi suurem kui osutada abistavaid sekretariaaditeenuseid. Tariifid koostati kohalikul või piirkondlikul tasandil.
- 166 Seoses sellega tuleb märkida, et teatavat liiki kraanade, see tähendab raskemate kui 150tonniste kraanade ja roomikkraanade puhul olid sisetariifid kehtestatud riigi tasandil. Kohtule esitatud protokollide põhjal on selge, et sisetariifid kehtestati koosolekul, kus kõik selliseid kraanasid kasutavad FNK liikmed olid esindatud (vt roomikkraanasid kasutavate ettevõtete 15. veebruari 1979. aasta protokoll punkti 4). Koosolekud peeti üldiselt FNK peakontoris FNK direktori De Blanki kohalolekul ja protokollid on vormistatud FNK plankidele.
- 167 Sisetariifide kehtestamine riigi tasandil oli pigem erand kui reegel. Siiski oleks FNK juhtkond selgelt soovinud kehtestada riigi tasandil sisetariife ka muude kraanade kohta (vt Noord Hollandi piirkonna 4. septembri 1989. aasta koosoleku protokoll punkti 5: „Juhtkond sooviks kõige enam seda, et kogu riigis kehtestataks üks sisene tariif”). Praktilistel põhjustel oleks riiklikud sisetariifid võinud kehtestada üksnes raskemate kui 150tonniste kraanade ja roomikkraanade kohta. Nii on FNK juhtkond arutlenud: „[...] nende ettevõtete arv, kes kasutavad 100–150tonniseid kraanasid, on liiga suur, et jõuda riigi tasandil kokkuleppele. Juhtkond otsustas seega, et ka nende kraanade kohta tuleb sõlmida kokkulepped piirkondades [...]” (West Brabanti ja Zeelandi piirkonna 15. oktoobri 1990. aasta koosoleku protokoll punkti 7; vt ka raskemaid kui 150tonniseid hüdraulilisi kraanasid kasutavate ettevõtete 25. septembri 1990. aasta koosoleku protokoll punkti 6 ja 26. novembri 1991. aasta koosoleku protokoll punkti 6).
- 168 Järelikult otsustas FNK ise, kas sisetariifid tuleb kehtestada riigi või piirkonna tasandil.
- 169 Arvestades järgmisena FNK osalemist piirkondlike sisetariifide koostamisel, tuleb silmas pidada, et FNK põhikirja tingimuste alusel on piirkonnad FNK allüksused (põhikirja artikkel 16), piirkondade koosolekute protokollid on vormistatud FNK plankidel ja FNK direktor De Blank osales kõigil piirkondade koosolekul, mille protokollid Esimese Astme Kohus on saanud ja kus arutati sisetariife. Lisaks on De Blank mitmel korral piirkondlikel koosolekul teavitanud asjaomase piirkonna liikmeid teistes piirkondades kehtestatud sisetariifidest (vt näiteks West Brabanti ja Zeelandi piirkonna 4. märtsi 1991. aasta koosoleku protokoll punkti 5; Midden Nederlandsi piirkonna 28. veebruari 1991. aasta koosoleku protokoll punkti 4; Noord Hollandi piirkonna 24. septembri 1990. aasta koosoleku protokoll punkti 7; Noord Nederlandsi piirkonna 26. septembri 1988. aasta koosoleku protokoll punkti 5). Seega osales ta aktiivselt teatavates piirkondades sisetariifide kehtestamisel. Lisaks on Midden Nederlandsi piirkonna 28. veebruari 1991. aasta koosoleku protokollist (punkt 4) selge, et FNK ringkiri seoses sisetariifidega tõi osal juhtudel kaasa hindade tõusu.
- 170 Eeltoodud järeldustest tuleneb, et FNK osales aktiivselt sisetariifide koostamisel, olenemata sellest, kas need kehtestati kogu riigi või ühe piirkonna või teatavate piirkondade jaoks. Kuigi FNK kui ühendus ei kehtestanud tariife ühepoolset, vaid registreeris kraanarendiettevõtete poolt nende koosolekul kokkulepitud sisetariifid (FNK juhatus 4. aprilli 1990. aasta koosoleku protokoll punkti 8), vastas sisetariifide kehtestamine piirkonnas või riigi tasandil sellegipoolest FNK otsusele kooskõlastada oma

liikmete käitumist turul (eespool viidatud kohtuasi Verband der Sachversicherer vs. komisjon, punkt 32).

171 Seega ei teinud komisjon hindamisviga, kui ta tegi vaidlustatud otsuse artiklis 1 järeltule, et FNK vastutas sisetariifide süsteemi eest.

172 Kõigist eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et teise väite kolmas osa tuleb samuti tagasi lükata.

Väite neljas osa, milles väidetakse, et komisjon eksis oma hinnangus liikmesriikidevahelisele kaubandusele avaldatava mõju kohta

– Poolte argumentide kokkuvõte

173 Hagejad väidavad, et tegevus, mille üle vaidlustatud otsuse artiklites 1 ja 3 kaevatakse, ei saa mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust (Euroopa Kohtu 25. oktoobri 1979. aasta otsust kohtuasjas 22/79: Greenwich Film Production vs. SACEM, EKL 1979, lk 3275, punkt 11, ja Esimese Astme Kohtu otsust kohtuasjas T-2/89: Petrofina vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1087, punkt 222). Nende sõnul piirdub liikurkraanade turg Madalmaadega piiratud turuliikuvuse ja üleõõlepingute tõttu, nii et riikidevahelist kaubandust ei saa see märkimisväärselt kahjustada (Euroopa Kohtu 31. mai 1979. aasta otsus kohtuasjas 22/78: Hugin vs. komisjon, EKL 1979, lk 1869). Asjaolu, et hagejate hulka kuulub kaks teises liikmesriigis asutatud ettevõtjat, on ebapiisav tõend sellest, et vaidlusalune tegevus võib kahjustada riikidevahelist kaubandust. Eelkõige SCK puhul on tema sertifitseerimissüsteem avatud teiste liikmesriikide ettevõtetele mittediskrimineerival alusel, kui nad vastavad süsteemi nõuetele. Seega võimaldab süsteem oma avatuse kaudu välisriigi ettevõtetele Madalmaade turule siseneda. FNK oli üksnes kaudselt kaasatud sisetariifide koostamisse, mida kohaldati ainult kohalikul või piirkondlikul tasandil. Lisaks pakkusid need tariifid huvi üksnes ettevõtetele, kes olid need koostanud. Seega ei olnud neil mõju riikidevahelisele kaubandusele liikurkraanade sektoris.

174 Komisjon märgib vastuseks, et isegi kui liikurkraanasid saab teisaldada üksnes 50 kilomeetri raadiuses, oli täiesti võimalik kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust Belgia ja Saksamaa piiriäärsetes piirkondades. Asjaolu, et hagejate hulka kuulub kaks Belgia ettevõtjat, näitab, et kõnealune turg ei piirdu Madalmaadega.

– Esimese Astme Kohtu hinnang

175 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab selleks, et leping, otsus või kooskõlastatud tegevus võiks mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust, olema õiguslike või faktiliste asjaolude põhjal võimalik piisavalt tõenäoliselt ette näha, et see võib otseselt või kaudselt avaldada tegelikku või potentsiaalset mõju liikmesriikidevahelise kaubanduse struktuurile sellisel moel, et tekib kartus, et liikmesriikidevahelise ühtse turu toimimist võidakse takistada (vt Euroopa Kohtu 29. oktoobri 1980. aasta otsust liidetud kohtuasjades 209/78–215/78 ja 218/78: Van Landewyck jt vs. komisjon, EKL 1980, lk 3125, punkt 170, ja 17. juuli 1997. aasta otsust kohtuasjas C-219/95 P: Ferriere Nord vs. komisjon, EKL 1997, lk I-4411, punkt 20).

- 176 Hagejad eksivad, kui väidavad, et tegevus, mida vaidlustatud otsus käsitleb, ei saa riikidevahelist kaubandust kahjustada üksnes seetõttu, et liikurkraanade sektoris on igasugune liikmesriikidevaheline kaubandus välistatud.
- 177 On üldteada, et liikurkraanade tegevusraadius on ligikaudu 50 kilomeetrit. Riikidevaheline kaubandus saab seega toimuda Madalmaade piiräärsetes piirkondades. Seda järeldust toetab asjaolu, et kaks Belgia ettevõtjat, kes asuvad Madalmaade piiri lähedal, kuuluvad ettevõtjate hulka, kes on esitanud komisjonile kaebuse SCK ja FNK vastu. Oleks üllatav, kui nad oleksid astunud sellise sammu, kui neil ei oleks võimalus siseneda Madalmaade turule.
- 178 Teistes hagejate väidetes ei seata küsimuse alla riikidevahelise kaubanduse võimalikkust, vaid nende eesmärk on tõestada, et rentimiskeeld ning soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem ei saa avaldada sellisele kaubandusele märkimisväärset mõju.
- 179 Seoses sellega tuleb silmas pidada, et konkurentsi takistav tegevus, mis toimub kogu liikmesriigi territooriumil, võib oma olemuse tõttu avaldada riikide turgude majanduslikku eraldumist soodustavat mõju, takistades seega majanduslikku läbipõimumist, mille asutamisleping peaks kaasa tooma (eespool viidatud kohtuotsused *Vereniging van Cementhandelaren vs. komisjon*, punkt 29, ja *Remia jt vs. komisjon*, punkt 22, ning *Esimese Astme Kohtu* 21. veebruari 1995. aasta otsus kohtuasjas T-29/92: *SPO jt vs. komisjon*, EKL 1995, lk II-289, punkt 229).
- 180 Käesoleval juhul ei vaidlustata seda, et SCK rentimiskeeld ja FNK soovituslikud tariifid kehtisid kogu Madalmaades. Sama kehtib ka teatavate sisetariifide kohta (vt eespool punkti 166). See tegevus, mis piirab konkurentsi (vt eespool punkte 141–150 ja 157–164), kahjustab seega oma olemuse tõttu riikidevahelist kaubandust. Pealegi on SCK ise kinnitanud oma teatises sekkumistõendi või asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohase erandi saamiseks (vt eespool punkti 7), et kraanarendiettevõtete sertifitseerimiseeskirjad võivad avaldada liikmesriikidevahelisele kaubandusele negatiivset mõju (teatise punkt 4.3).
- 181 Mis puudutab küsimust, kas vaidlustatud otsuse artiklites 1 ja 3 osutatud tegevus võib avaldada märkimisväärset mõju riikidevahelisele kaubandusele, kuigi pooled ei lepi kokku FNK liikmetele ja SCK sertifitseeritud ettevõtetele kuuluvat täpset turuosa, on hagejad ise tunnistanud, et 1991. aastal moodustasid SCK sertifitseeritud ettevõtted 37% ja FNK liikmed ligikaudu 40% Madalmaade liikurkraanade rendi turust. Isegi kui SCK sertifitseeritud ettevõtete ja FNK liikmete turuosa oli „üksnes” 37% või 40% Madalmaade turust, olid hagejad piisavalt suured ja neil oli piisav majanduslik mõjuvõim tegevuseks, mida vaidlustatud otsus puudutab (sealhulgas rentimiskeeld ja soovituslikud tariifid, mida kohaldati kogu Madalmaades), et avaldada märkimisväärset mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele (*Euroopa Kohtu* 1. veebruari 1978. aasta otsus kohtuasjas 19/77: *Miller vs. komisjon*, EKL 1978, lk 131, punkt 10).
- 182 Eeltoodust tuleneb, et teise väite neljas osa tuleb tagasi lükata.
- 183 Kõige eeltoodu põhjal võib teha järelduse, et asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumisega seotud väide tuleb tervikuna tagasi lükata.

Kolmas väide: asutamislepingu artikli 85 lõike 3 rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

184 Hagejad väidavad teise võimalusena, et komisjon rikkus artikli 85 lõiget 3, kui jättis asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamatuks tunnistamata, sest SCK sertifitseerimissüsteem, soovituslike tariifide ja maksumuse hinnangute avaldamine ning sisetariifide kehtestamine vastavad kõigile artikli 85 lõike 3 nõuetele.

– Komisjoni keeldumine SCK rentimiskeelu suhtes erandit kehtestamast

185 Hagejad väidavad, et sertifitseerimissüsteem parandab liikurkraanade rendi ettevõtete olukorda, aidates luua läbipaistva turu, kus ettevõtted täidavad kvaliteedinõudeid, mis ületavad seadusest tulenevaid nõudeid. Sertifitseerimissüsteemi lisandväärtus (vt eespool punkti 128), mida toetab seadusjärgsest järelevalvest aktiivsem järelevalvepoliitika, toob klientidele lõppkokkuvõttes kasu. Kuna kliendid on SCKs esindatud, on selge ka see, et tarbijad saavad tekkivast kasust õiglase osa. Juba esitatud põhjustel (vt eespool punkti 126) on rentimiskeeld ainus võimalus tagada sertifitseerimissüsteemi toimimine kõnealuse turu eriasjaoludel, seega on mis tahes konkurentsipiirang vajalik, et saavutada sertifitseerimissüsteemi eesmärk. Sertifitseerimissüsteem ei kõrvalda konkurentsi, vaid tugevdab seda, sest see võimaldab tihedat konkurentsi sertifitseeritud ettevõtete vahel hindade ja muude tingimuste puhul, tagades läbipaistval turul kõrge kvaliteedi ning samal ajal mitte kahjustades sertifitseeritud ja sertifitseerimata ettevõtete vahelise konkurentsi võimalust.

186 Komisjon väidab vastusena, et vaidlustatud otsuse 37. põhjendus näitab, et asutamislepingu artikli 85 lõikes 3 sätestatud neljast tingimusest kaks on täitmata. Seoses tingimusega, mis nõuab tootmise või turustamise parandamisele kaasaaitamist, ei ole tõendatud, et sertifitseerimissüsteem pakkus lisandväärtust. Igal juhul kaotasid liitunud ettevõtetele kehtestatud piirangud ja tulenev ebasoodne olukord liitumata ettevõtete jaoks selgelt kõik eelised. Komisjon leiab tegelikult, et enamik kraanarendiettevõtete sertifitseerimise tingimusi on seadusest tulenevad nõuded, mille üle teostab järelevalvet mitu asutust. Lisaks eitab ta, et SCK kasutab oma tegevuses aktiivsemat järelevalvepoliitikat kui Keboma. Seoses tingimusega, mille kohaselt peavad SCK sertifitseerimissüsteemi eesmärkide saavutamiseks kehtestatud piirangud olema vältimatud, tugineb komisjon eespool punktis 130 esitatud argumentidele, et tõendada, et rentimiskeeld ei olnud vältimatu.

– Komisjoni keeldumine soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi suhtes erandit kehtestamast

187 Hagejad leiavad, et soovituslike tariifide ja maksumuse hinnangute avaldamine vastab samuti asutamislepingu artikli 85 lõike 3 tingimustele. Seega on kinnitatud komisjoni otsustes (vt komisjoni 24. veebruari 1993. aasta otsust 93/174/EMÜ, mis käsitleb EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/34.494 – tariifstruktuurid kaupade kombineeritud veol) (EÜT 1993, L 73, lk 38), ja komisjoni 21. detsembri 1992. aasta määrust (EMÜ) nr 3932/92 asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohaldamise kohta teatavat liiki kokkulepete, otsuste ja kooskõlastatud tegevuse suhtes kindlustussektoris (EÜT 1992, L 398, lk 7)), et tariifstruktuuri olemasolu aitab parandada turu läbipaistvust ja majandusarengut asjaomases sektoris, sest tarbijad saavad selles tegutsevaid ettevõtjaid paremini võrrelda. Tarbijad saavad seega õiglase osa sellest kasust.

Sellise turu läbipaistvuse saab saavutada üksnes nende tariifide avaldamisega, nii et võimalik tulenev konkurentsipiirang on hädavajalik. Lisaks ei too avaldamine kaasa olulise osa konkurentsi kaotamist, sest avaldatud tariifid ei ole kohustuslikud, võimaldades turul tegutsevatel ettevõtjatel neist kõrvale kalduda ja seega üksteisega konkureerida.

- 188 Sisetariifide suhtes tuleb samuti kehtestada erand asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel. Liikurkraanasid rendile andvate ettevõtete olukord on võrreldav pankade olukorraga, sest nad sõlmivad üksteisega sellise rentimise tõttu korrapäraselt kahepoolseid kokkuleppeid. Kuna komisjon on otsustanud, et asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 ei kohaldata pankade vahel sõlmitud tariifikokkulepete suhtes seoses teenustega, mida nad osutavad vastastikkuse põhimõttel (komisjoni 12. detsembri 1986. aasta otsus 87/103/EMÜ, mis käsitleb EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/31.356 – ABI) (EÜT 1987, L 43, lk 51)), tuleb hagejatele võimaldada võrdset kohtlemist seoses sisetariifide kehtestamisega. Need tariifid parandavad tootmist ja suurendavad tõhusust, sest nendega välditakse hinnaläbirääkimisi iga kord, kui kraanarendiettevõtte rendib kraana teiselt sertifitseeritud ettevõttelt. Selline tõhususe kasv toob kasu ka klientidele, nii et õiglane osa kasust kandub tarbijatele. Et need tariifid tekitavad konkurentsipiiranguid, on piirangud hädavajalikud tõhususe kasvu saavutamiseks. Lisaks ei kõrvaldata olulisel määral konkurentsi, sest iga tehingu puhul võib pool, kes osales sisetariifide kindlaksmääramisel, kehtestada alati erineva hinna või tehingut mitte sõlmida.
- 189 Komisjon viitab vaidlustatud otsuse 34. põhjendusele. Ta lisab, et FNK ei saa tugineda otsusele 93/174, sest käesoleval juhtumil ei ole selle juhtumi teatavaid jooni. Soovituslikud tariifid on seotud koguhinnaga, mitte selle ühe või teise osaga, ning liikurkraanade rendi turul ei ole läbipaistvuse vajadus nii suur kui selles otsuses käsitletud turul. Samuti ei saa FNK tugineda otsusele pankadevaheliste tasude kohta, et tõendada sisetariifide hädavajalikkust. Liikurkraanade rendi ettevõtete olukord erineb pankade omast mitmeti: pangad peavad töötama partnerluses, sest nad peavad tegema koostööd pangaga, mille nende klient on ülekande tegemiseks valinud, samal ajal kui liikurkraanade rendi ettevõtted valivad ise oma alltöövõtjad; pangad peavad tegema mitmeid palju tähtsamaid tehinguid; ning koos sisetariifidega on kehtestatud klientide suhtes kohaldatavad soovituslikud tariifid, samal ajal kui komisjon ei ole otsuses 87/103 lubanud pankadel kasutada kooskõlastatud tegevust klientidelt küsitavate tariifide puhul.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 190 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab komisjoni tehtud keeruliste majanduslike hinnangute uurimine Esimese Astme Kohtu poolt, kasutades talle asutamislepingu artikli 85 lõikega 3 antud kaalutusõigust, seoses kõigi nelja tingimusega, mis on selles sättes kehtestatud, piirduma kontrollimisega, kas menetlusnorme ja põhjendamiseeskirju on järgitud, asjaolud on täpselt kindlaks tehtud ning kas ei ole tehtud ühtki ilmset hindamisviga ega võimu kuritarvitatud (Euroopa Kohtu 17. novembri 1987. aasta otsus liidetud kohtuasjades 142/84 ja 156/84: BAT ja Reynolds vs. komisjon, EKL 1987, lk 4487, punkt 62; eespool viidatud kohtuotsus CB ja Europay vs. komisjon, punkt 109; Esimese Astme Kohtu 15. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-17/93: Matra Hachette vs. komisjon, EKL 1994, lk II-595, punkt 104; ja eespool viidatud kohtuotsus SPO jt vs. komisjon, punkt 288).

191 Käesoleval juhul põhineb komisjoni keeldumine FNK ja SCK eeskirjade ja põhikirja suhtes erandit kehtestamast järeltulusel, et asutamislepingu artikli 85 lõikes 3 sätestatud neljast tingimusest kaks ei ole täidetud. Et artikli 85 lõike 3 alusel erandi kehtestamise neli tingimust on kumulatiivsed (Euroopa Kohtu 17. jaanuari 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 43/82 ja 63/82: VBVB ja VBBB vs. komisjon, EKL 1984, lk 19, punkt 61, ja eespool viidatud kohtuotsus SPO jt vs. komisjon, punkt 267), siis ei pidanud komisjon tegelikult iga tingimust eraldi käsitlema.

– Komisjoni keeldumine SCK rentimiskeelu suhtes erandit kehtestamast

192 Vaidlustatud otsuse 37. põhjenduse alusel on selge, et komisjon lükkas tagasi nõude kohaldada erandit SCK sertifitseerimissüsteemi suhtes ning eelkõige rentimiskeelu suhtes, kui ta oli teinud järeltuluse, et asutamislepingu artikli 85 lõike 3 esimene ja kolmas tingimus ei ole täidetud. Ta leidis, et SCK sertifitseerimissüsteem ei paku seadusest tulenevate nõuetega võrreldes tegelikku lisandväärtust ei sisu ega toimimise poolest. Süsteem ei aidanud seega parandada tootmist ega edendanud tehnilist või majanduslikku progressi (artikli 85 lõike 3 esimene tingimus). Ning isegi kui sertifitseerimissüsteem pakkus eeliseid, mis kaalusid üles sertifitseerimata ettevõtete jaoks tulenevad miinused, siis ei olnud rentimiskeeld selle süsteemi toimimiseks hädavajalik (artikli 85 lõike 3 kolmas tingimus).

193 Hagejad leiavad, et komisjon rikkus artikli 85 lõiget 3. Nende arvates pakub SCK sertifitseerimissüsteem piisavalt lisandväärtust, et õigustada konkurentsipiirangut, mis rentimiskeelust väidetavalt tuleneb. Esiteks kasutab SCK aktiivsemat seadusest tulenevate nõuete järelevalve poliitikat kui Keboma, mis on Madalmaades kraanade kontrollimise eest vastutav avalik-õiguslik asutus, ning teiseks kehtestatakse SCK sertifitseerimissüsteemiga nõuded, mis on seotud nii tehniliste küsimustega kui ka ettevõtte juhtimisega ja on ulatuslikumad kui seadusest tulenevad nõuded.

194 Arvestades esiteks seda, et SCK teostatav seadusest tulenevate nõuete järelevalve on väidetavalt tõhusam (väidetav toimimisega seotud lisandväärtus), tuleb pidada silmas, et põhimõtteliselt on avalik-õiguslike asutuste ja mitte eraõiguslike isikute ülesanne tagada, et seadusest tulenevaid nõudeid täidetakse (Esimese Astme Kohtu 12. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-30/89: Hilti vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1439, punkt 118). Sellest reeglist võib teha erandi, kui avalik-õiguslikud asutused on omal soovil otsustanud teha seadusest tulenevate nõuete täitmise järelevalve ülesandeks eraõiguslikule isikule. Ent käesoleval juhul lõi SCK järelevalvesüsteemi paralleelselt avalik-õiguslike asutuste teostatava järelevalvega, ilma et avalik-õiguslike asutuste järelevalvevolitusi oleks SCK-le üle antud. Lisaks ei ole hagejad vaidlustatud otsuse 37. põhjenduse teises lõigus esitatud väidet, et „SCK sertifitseerimissüsteemis mitteosalevad ettevõtted võivad samuti tõendada, et nad täidavad seadusest tulenevaid nõudeid”, tõsiselt vaidlustanud. Seega ei ole ta tõendanud, et avalik-õiguslike asutuste teostatavas seadusest tulenevate nõuete järelevalves esines lünki, mis oleks tinginud vajaduse luua eraõiguslik järelevalvesüsteem. Isegi kui oleks tõendatud, et SCK teostatav seadusest tulenevate nõuete järelevalve on tõhusam kui Madalmaade avalik-õiguslike asutuste poolne järelevalve, ei ole hagejad siiski ühelgi viisil tõendanud, et kohustuslik järelevalvesüsteem on ebapiisav. Tuleb märkida, et SCK, mis loodi 1985. aastal, lisas oma sertifitseerimiseeskirjadesse rentimiskeelu sätestava klausli alles 1. jaanuaril 1991. Vastusena kohtuistungil Esimese Astme Kohtu poolt esitatud küsimusele möönis hagejate

esindaja, et enne rentimiskeelu kehtestamist ei olnud kliendid esitanud SCK-le ühtegi kaebust seoses sellega, et sertifitseeritud ettevõtte kasutas kraanasid, mida oleks pidanud kontrollima üksnes avalik-õiguslikud asutused ja mis renditi sertifitseerimata ettevõtelt. Seetõttu on komisjonil õigus asuda seisukohale, et „liitunud ettevõtetele kehtestatud piirangud ja liitumata ettevõtete jaoks tulenevad miinused on kaalukamad kui SCK väidetavad eelised” (vaidlustatud otsuse 37. põhjenduse teine lõik). Seetõttu ei pea komisjoni hinnangut selle kohta, et sertifitseerimissüsteemi toimimise väidetav lisandväärtus ei vasta asutamislepingu artikli 85 lõike 3 esimesele tingimusele, mingil juhul tunnistama kehtetuks ilmse vea tõttu.

- 195 Seoses SCK sertifitseerimissüsteemi väidetava sisulise lisandväärtusega, mis kinnituste kohaselt tuleneb sellest, et kõnealuse süsteemiga on nii tehniliste küsimuste kui ka ettevõtte juhtimise kohta kehtestatud tingimused, mis on ulatuslikumad kui seadusest tulenevad nõuded, tegi komisjon vaidlustatud otsuses järeltõlge: „Ei ole tõendatud, et SCK sertifitseerimissüsteem pakub tegelikku lisandväärtust, mis on ulatuslikum kui kehtivate seadusest tulenevate eeskirjade pakutav. Liitunud ettevõtetele kehtestatud nõuded on sisuliselt identsed seadusest tulenevate nõuetega [...]” (37. põhjenduse esimene lõik). Komisjon märkis seega, et enamik SCK kehtestatud ohutusnõudeid oli Madalmaade õigusnormidega juba kehtestatud. Sama kehtib „enamiku muude SCK kehtestatud nõuete kui ohutusnõuded puhul, näiteks maksude ja sotsiaalkindlustusmaksude maksmise, kaubanduskojas registreerimise, tsiviilvastutuskindlustuse, krediitdivõime ja kollektiivsete töölepingutega seotud nõuete puhul” (37. põhjenduse kolmas lõik). Komisjon lisas, et „SCK on kehtestatud seadustest põhjalikum, nähes ette nõuded ka ettevõtte juhtimise viiside kohta, ent see üksi ei ole piisav, et õigustada kehtestatud konkurentsipiiranguid” (37. põhjenduse kolmanda lõigu lõpp).
- 196 Erandi tegemisest keeldumise otsuse õiguspärasust tuleb hinnata küsimuste alusel, millele pooled teatises on tuginenud ja mida on selgitatud haldusmenetluse käigus (vt näiteks Euroopa Kohtu 17. jaanuari 1995. aasta otsust kohtuasjas C-360/92 P: Publishers Association vs. komisjon, EKL 1995, lk I-23, punktid 39, 40 ja 41).
- 197 Oma teatises selgitas SCK, et sertifitseerimissüsteemiga kehtestati ettevõtetele kolme liiki kohustused: esiteks liikurkraanadega seotud nõuded, teiseks ettevõttega seotud üldnõuded ja kolmandaks ettevõtte töötajatega seotud nõuded.
- 198 Esimese nõueterühma kohta, mis vastab vaidlustatud otsuses nimetatud „ohutusnõuetele”, kinnitab SCK oma teatises selgelt, et neid kohustusi „kohaldatakse ka liikmesriigi õigusnormide kohaselt” (teatise punkt 26). Ta lisab, et see kehtib ka ettevõtte töötajatega seotud nõuete kohta. Ta selgitab: „vaidlusalused [...] on [...] nõuded, mis on juba seadusega kehtestatud. SCK soovib üksnes tagada, et sertifitseeritud ettevõtted suudavad tõendada vastavust neile seadusest tulenevatele kohustustele” (teatise punkt 28).
- 199 Ettevõttega seotud üldkohustuste kohta selgitab SCK oma teatises: „[need] on seotud maksunõuetega, kindlustusnõuetega ja maksevõimega. Ka need nõuded on suures ulatuses nähtud ettevõtetele ette liikmesriigi õigusnormidega ja sertifitseerimine annab lisatagatise, et neid seadusest tulenevaid nõudeid tegelikult täidetakse. See kehtib eelkõige maksude maksmise, kaubanduskojas registreerimise ja kindlustuskohustusega seotud nõuete puhul” (teatise punkt 27). Oma teatises nimetab SCK üksnes kolme seadusest mittetulenevat nõuet sertifitseeritud ettevõtetele: maksevõime ja miinimumlikviidsuse nõue, kohustus

(kuni tühistamiseni) kohaldada FNK üldtingimusi ja kohustus sõlmida tsiviilvastutuskindlustus.

- 200 Kõnealuse sertifitseerimissüsteemi väidetava lisandväärtuse puhul keskendus SCK oma teatises kehtivate seadusest tulenevate nõuete ulatuslikuma järelevalve vajadusele (toimimisega seotud lisandväärtus), mitte sisulisele lisandväärtusele. Sisulise lisandväärtuse puhul tõstas komisjon vaidlustatud otsuses (vt eespool punkti 195) usaldusväärset argumendi, mille SCK oli esitanud oma teatises (vt eespool punkte 198 ja 199), see tähendab, et tema sertifitseerimissüsteemi kehtestatud nõuded vastavad üldjoontes kehtivatele seadusest tulenevatele nõuetele. Üldiselt peaks selline järeldus olema piisav, et lükata tagasi väide selle kohta, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, kui tegi järelduse, et SCK sertifitseerimissüsteem ei pakkunud tegelikku sisulist lisandväärtust, võrreldes seadusest tulenevate nõuetega.
- 201 Haldusmenetluse käigus omistasid hagejad süsteemi väidetavale sisulisele lisandväärtusele siiski suuremat kaalu. Nii väitsid nad oma vastuses 16. detsembri 1992. aasta vastuväiteteatisele, viidates selle vastuse lisas 3 esitatud tabelile, et sertifitseerimissüsteemiga kehtestati mitmed ohutus- ja tööõnõuded, mida Madalmaade õigusnormides kehtestatud pole (vastuse punkt 9). Oma vastuses 21. oktoobri 1994. aasta vastuväiteteatisele viitasid nad sisulise lisandväärtuse olemasolu tõendamiseks samale tabelile (vastuse punkt 32, hagiavalduse lisa 19). Tabelis on loetletud sertifitseerimissüsteemiga kehtestatud tingimused ning näidatud, milline tingimus on seadusest tulenev ja milline mitte. Sarnane selgitus toodi Esimese Astme Kohtule esitatud hagiavalduse punktides 101–118.
- 202 Tegelikult on keeruline sobitada kokku hagejate argumenti, mille nad esitasid oma vastustes vastuväiteteatistele, ja argumenti, mille nad esitasid kohtule esitatud hagiavalduses, sertifitseerimissüsteemi nõuete kirjeldusega, mille SCK esitas oma teatises (teatise punktid 26, 27 ja 28; vt eespool punkte 198 ja 199). Sertifitseerimissüsteemi lisandväärtus ei tulene üksnes asjaolust, et sellega kehtestatakse kohustused, mida seaduses ei ole sätestatud. SCK sertifitseerimissüsteemil võiks olla tegelik lisandväärtus üksnes siis, kui tema kehtestatud tingimused oleksid asjakohased taotletava eesmärgi – klientide suurema ohutuse tagamise – saavutamiseks (vt selle kohta hagiavalduse punkte 80–87). Hagejad ei ole selgitanud, miks ja millises ulatuses olid seadusest mittetulenevad tingimused taotletava eesmärgi saavutamiseks asjakohased. Seega, keskendudes haldusmenetluse jooksul ja oma vastuses üksnes selle tõendamisele, et mitmed sertifitseerimissüsteemi nõuded ei tulenevad seadusest, eeldusel, et süsteem pakub sel viisil sisulist lisandväärtust, ei ole neil õnnestunud tõendada, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, kui ta järeldas, et esiteks „ei ole tõendatud, et SCK sertifitseerimissüsteem pakub tegelikku lisandväärtust, mis on ulatuslikum kui kehtivate seadusest tulenevate eeskirjade pakutav” (vaidlustatud otsuse 37. põhjenduse esimene lõik) ning teiseks, et vähesed seadusest mittetulenevad tingimused ei ole piisavad, „et õigustada kehtestatud konkurentsipiiranguid” (37. põhjenduse kolmanda lõigu lõpp).
- 203 Järelikult ei ole hagejad tõendanud, et komisjoni hinnangu selle kohta, et SCK sertifitseerimissüsteem ja sellega seotud rentimiskeeld ei vasta asutamislepingu artikli 85 lõikes 3 sätestatud neljast tingimusest esimesele, peab ilmse vea tõttu kehtetuks tunnistama (vt näiteks eespool viidatud kohtuotsust Van Landewyck jt vs. komisjon, punkt 185). Et neli artikli 85 lõike 3 kohase erandi tegemise tingimust on kumulatiivsed,

siis ei pea uurima, kas komisjon tegi ilmse vea, hinnates, kas rentimiskeeld oli SCK sertifitseerimissüsteemi alusel hädavajalik või mitte (vt näiteks Euroopa Kohtu 25. märtsi 1996. aasta määrust kohtuasjas C-137/95 P: SPO jt vs. komisjon, EKL 1996, lk I-1611, punkt 48, ja eespool viidatud kohtuotsust CB ja Europay vs. komisjon, punktid 110 ja 115).

204 Väide asutamislepingu artikli 85 lõike 3 rikkumise kohta tuleb seega tagasi lükata, niivõrd kui see on seotud rentimiskeeluga.

– Komisjoni keeldumine soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi suhtes erandit kehtestamast

205 Keeldudes FNK soovituslike tariifide ja sisetariifide suhtes erandit kehtestamast, tugines komisjon järeldusele, et asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kaks esimest tingimust ei ole täidetud. Seega tegi ta vaidlustatud otsuse 34. põhjenduses järelduse: „Ei ole tõendatud, et kohustus kohaldada „mõistlikke” tariife, olenemata väidetavast eesmärgist suurendada turu läbipaistvust, aitab kaasa kraanarenditegevuse parandamisele ning et tarbijad, käesoleval juhul kraanasid rentivad ettevõtted, saavad tulenevast kasust õiglase osa. Sõltumatu valdkonnauuringu kohaselt [...] olid kohaldatavad soovituslikud tariifid ja sisetariifid, mille FNK kehtestas, et selgitada, mida on mõeldud „mõistlike” tariifide all, üldiselt hoopis kõrgemad kui turul kehtivad tariifid. Uuringu autorid selgitasid seda osaliselt tõsiasjaga, et „turul tuleb saada hakkama konkurentsiga”.”

206 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad teatise esitanud ettevõtjad siis, kui soovitakse erandit asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel, esitama komisjonile tõendid, et selles sättes kehtestatud neli tingimust on täidetud (eespool viidatud kohtuotsus VBVB ja VBBB vs. komisjon, punkt 52, ja kohtuotsus Matra Hachette vs. komisjon, punkt 104).

207 Esiteks väitis FNK seoses sisetariifidega oma teatise selles osas, mis puudutab asutamislepingu artiklit 85, üksnes seda, et need tariifid ei kõrvaldanud konkurentsi (teatise punkt 25). Samuti ei ole hagejad oma vastustes 16. detsembri 1992. aasta ja 21. oktoobri 1994. aasta vastuväiteteatistele esitanud uusi tõendeid, mis võimaldaksid hinnata sisetariife artikli 85 lõiget 3 arvestades. Kuigi hagejad asusid haldusmenetluse käigus seisukohale, mis oli täiesti kooskõlas nende analüüsiga selle kohta, et FNK ei olnud seotud sisetariifide kehtestamisega (FNK teatise punkt 19), ei esitanud nad komisjonile tõendeid selle kohta, et sisetariifide süsteemi puhul on asutamislepingu 85 lõike 3 kolm esimest tingimust täidetud. Seega ei saa nad väita, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, järeldades, et „ei ole tõendatud” (vaidlustatud otsuse punkt 34), et sisetariifide süsteem vastas artikli 85 lõike 3 esimesele kahele tingimusele.

208 Seoses FNK soovituslike tariifidega on hagejad kohtumenetluse jooksul väitnud, et selline süsteem suurendab turu läbipaistvust. Kasutajad, see tähendab nende liikmete kliendid, saavad kasu sellest läbipaistvusest, mis lihtsustab nende jaoks konkureerivate pakkumiste võrdlemist. Hagejad väidavad, et artikli 85 lõike 3 kaks teist tingimust on samuti täidetud, sest konkurentsipiirangud on hädavajalikud nende eesmärkide saavutamiseks ja suurem osa konkurentsist ei ole kõrvaldatud.

209 Kuigi FNK ei ole oma teatises üritanud õigustada erandi lubamist väitega, et turu läbipaistvus paranes, on hagejad sellegipoolest kasutanud seda argumenti

haldusmenetluses ja eelkõige oma vastuses 21. oktoobri 1994. aasta vastuväiteteatisele (vastuse punkt 28).

- 210 Turu läbipaistvuse suurenemine kaasneb tegelikult mis tahes soovituslike tariifide süsteemiga, mille on kehtestanud ja avaldanud ühendus, mis esindab olulist osa asjaomasel turul tegutsevatest ettevõtjatest. Seega ei ole soovituslike tariifide süsteemiga seotud turu läbipaistvuse suurenemine piisav tõend, et artikli 85 lõike 3 esimene tingimus on täidetud. Pealegi tuginevad hagejate argumentatsioon ja komisjoni hinnang soovituslike tariifide kohta vaidlustatud otsuse 34. põhjenduses eri alustele. Komisjon ei ole kunagi väitnud, et soovituslike tariifide süsteem ei suurendanud turu läbipaistvust. Ta leidis üksnes seda, et „olenemata väidetavast eesmärgist suurendada turu läbipaistvust”, ei ole artikli 85 lõike 3 kaks esimest tingimust täidetud. Vaidlustatud otsuses leidis ta õigustatult, et FNK liikmed olid kohustatud kasutama soovituslikke tariife (vt eespool punkte 159–164), sest need tariifid olid sisuliselt mõistlik tariif, mida FNK liikmed pidid FNK sise-eeskirja artikli 3 punkti b kohaselt rakendama (vaidlustatud otsuse 20. põhjendus). Lisaks ei ole vaidlustatud, et need tariifid olid tõepoolest kõrgemad kui turul kehtivad tariifid (vaidlustatud otsuse 34. põhjendus ja FNK teatise punkt 18).
- 211 Seetõttu leidis komisjon, kui oli teinud järelduse, et FNK tariifid on kohustuslikud ja lisaks kõrgemad kui turuhinnad, vaidlustatud otsuse 34. põhjenduses, et isegi kui see süsteem suurendas läbipaistvust – küsimus, mille kohta ta ei pidanud otsust tegema –, siis ei saa süsteemi võimalikud eelised, nimelt turu suurem läbipaistvus, olla kaalukamad kui konkurentsi kahjustamine seoses kohustuslike hindadega ja eelkõige vaieldamatu miinusega, mis tuleneb süsteemi eesmärgist tõsta hindu turuhindadega võrreldes. Seega ei ole hagejad, kes väitsid oma hagiavalduses üksnes seda, et soovituslike tariifide süsteemi eelis oli see, et see suurendas turu läbipaistvust, tõendanud, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, tehes järelduse, et „olenemata väidetavast eesmärgist suurendada läbipaistvust” (vaidlustatud otsuse 34. põhjendus), ei ole asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kaks esimest tingimust täidetud.
- 212 Eeltoodu põhjal võib teha järelduse, et kolmas väide, mille kohaselt on rikutud asutamislepingu artikli 85 lõiget 3, tuleb tervikuna tagasi lükata.

Neljas väide: kaitseõiguste rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 213 Sellel väitel on kolm osa.
- 214 Esimeses osas väidavad hagejad, et komisjon ei ole täitnud Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 6 kehtestatud nõuet teha otsus mõistliku aja jooksul. Nad väidavad, et komisjon põhjustas tahtlikult haldusmenetluse pika kestuse, sest ta on kinnitanud, et ta ei käsitanud seda juhtumit prioriteetsena, sest seda menetles ka Madalmaade kohus ja rikkumised lõpetati, kui Arrondissementsrechtbank te Utrecht andis välja oma 11. veebruari 1992. aasta määruse. Olukord muutus alles siis, kui Gerechtshof te Amsterdam tegi oma 9. juuli 1992. aasta otsuse, milles lubati SCK-I rentimiskeeld taaskehtestada. Hagejad märgivad ka, et haldusmenetluse käigus saatis komisjon neile kaks vastuväiteteatist. Teine teatis, mis esitati 22 kuud pärast esimest teatist, ei sisaldanud ühtegi muudatust komisjoni hinnangus asjaolude kohta ega õigusnormide kohaldamises

nende asjaolude suhtes. Niivõrd aeglane otsustusprotsess, samal ajal kui hagejad olid 1994. aasta oktoobris rõhutanud küsimuse kiireloomulisust, loobudes oma õigusest ärakuulamisele, on tõsine menetlusnormide rikkumine.

- 215 Väite teises osas kinnitavad hagejad, et komisjon rikkus Euroopa inimõiguste konventsiooni sama artiklit, võttes määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel otsuse vastu ilma suulise aruteluta.
- 216 Väite kolmandas osas kinnitavad nad, et komisjon rikkus nende kaitseõigusi, keeldudes lubamast neil toimikuga tutvuda (vt eespool punkti 24). Komisjon ei saa väita, et nad loobusid oma õigusest toimikule juurde pääseda, sest nad ei ole taotlenud enne vastuväiteteatisele vastamist (vt 12. konkurentsipoliitika aruannet). Lisaks on komisjoni seisukoht põhjendamatu, sest sellega jäetakse asjaomane pool ilma võimalusest valmistuda oma kaitseks parimal viisil, kui kohus vaatab läbi komisjoni otsust, ilma et oleks selge, millisele komisjoni huvile see vastab. Pealegi ei soovi hagejad juurdepääsu mitte üksnes „toimikule”, vaid ka selle juhtumi puhul III ja IV peadirektoraadi vahel ajavahemikul 18. novembrist 1993 kuni 27. septembrini 1994 saadetud sisememorandumitele (vt eespool punkti 28). Kuigi üldiselt ei ole sellised memorandumid kontrollimiseks avalikustatavad, väidavad hagejad, et erand on õigustatud, sest need memorandumid aitaksid tõestada, kas käesoleval juhul on võimu kuritarvitatud (kohtujuristi ülesannetes tegutsenud kohtunik Vesterdorfi ettepanek Esimese Astme Kohtu 24. oktoobri 1991. aasta otsuse kohta kohtuasjas T-1/89: Rhône-Poulenc vs. komisjon, EKL 1991, lk II-867, lk II-891).
- 217 Vastusena väite esimesele osale viitab komisjon oma kaitsele kohtuasjas T-213/95. Väite teisele osale vastab ta, et kuna puuduvad õigusnormid, mis nõuaksid asjaomastele ettevõtjatele või ühendustele suulise arutelu võimaldamist, ning ei esinenud eriasjaolusid, mis oleksid tähendanud, et käesoleva juhtumi puhul sai nende kaitseõigusi tagada üksnes ärakuulamisega, ei pidanud ta ühelgi juhul laskma hagejatel esitada seisukohti ärakuulamisel, olles neid varem kirjalikult esitada palunud. Väite kolmanda osa kohta märgib ta, et kohtupraktika kohaselt on konkurentsiasjades toimikule juurdepääsu andmise eesmärk võimaldada vastuväiteteatise adressaatidel kontrollida tõendeid komisjoni toimikus, nii et nad saaksid tõhusalt väljendada oma seisukohti komisjoni poolt nende tõendite põhjal vastuväiteteatises tehtud järelduste kohta (vt Esimese Astme Kohtu 29. juuni 1995. aasta otsust kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1775, punkt 59). Et hagejad ei kasutanud võimalust tutvuda komisjoni toimikuga pärast vastuväiteteatise saamist, ei ole enam põhjust lubada neil toimikut näha järgmises menetlusetapis ja kindlasti mitte pärast vaidlustatud otsuse vastuvõtmist.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 218 Hagejad on juba esitanud kohtuasjas T-213/95 käesoleva väite esimese osa, milles väidetakse, et komisjon ei ole täitnud Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 6 kehtestatud nõuet teha otsus mõistliku aja jooksul. Väite see osa tuleb lükata tagasi eespool punktides 53–70 esitatud põhjustel.
- 219 Mis puudutab väite teist osa selle kohta, et hagejatele oleks pidanud võimaldatama komisjonis ärakuulamise, enne kui komisjon võttis määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 alusel oma 13. aprilli 1994. aasta otsuse vastu, tuleb märkida, et isegi kui komisjon oleks

pidanud ühenduse õiguse kohaselt võimaldama asjaomastele pooltele suulist arutelu enne sellise otsuse vastuvõtmist, siis selle kohustuse täitmatajätmine oleks mõjutanud üksnes komisjoni 13. aprilli 1994. aasta otsuse, mitte vaidlustatud otsuse õiguspärasust, mis on ainus meede, mille õiguspärasust käesolevas kohtuasjas uuritakse. Seda, et oma vastuses 21. oktoobri 1994. aasta vastuväiteteatisele loobusid hagejad õigusest ärakuulamisele enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist, ei ole vaidlustatud. Väite teine osa tuleb seetõttu samuti tagasi lükata.

- 220 Mis puudutab väite viimast osa, mis on seotud sellega, et komisjon keeldus võimaldamast hagejatele juurdepääsu toimikule, märgitakse, et nad ei taotlenud juurdepääsu enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist. Järelikult ei saa vaidlustatud otsuse õiguspärasust mingil juhul mõjutada komisjoni keeldumine taotletud juurdepääsu võimaldamast (vt Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsust kohtuasjas T-145/89: Baustahlgewebe vs. komisjon, EKL 1995, lk II-987, punkt 30). Lisaks ei ole hagejad esitanud mingeid tõendeid selle kohta, et toimik võiks sisaldada teavet, mis nad süüst vabastaks. Samuti ei ole nad väitnud, et neil ei ole olnud juurdepääsu kõigile nende vastu esitatud dokumentaalsetele tõenditele. Nad ei väida ka III ja IV peadirektoraadi vahel toimunud seisukohtade vahetuse kohta, et need sisememorandumid, mis üldiselt ei ole kolmandatele isikutele kättesaadavad (Esimese Astme Kohtu 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-7/89: Hercules Chemicals vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1711, punkt 54, ja Euroopa Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas C-310/93 P: BPB Industries ja British Gypsum vs. komisjon, EKL 1995, lk I-865, punkt 25), võiksid nad süüst vabastada. Nad väidavad, et need memorandumid aitaksid tõendada, kas käesoleval juhul esines võimu kuritarvitamine. Oma hagiavalduses ei pidanud nad isegi vajalikuks esitada väidet, mis põhineb võimu kuritarvitamisel, selleks et tõestada, et vaidlustatud otsus on õigusvastane.
- 221 Väite kolmas osa tuleb seetõttu samuti tagasi lükata.
- 222 Samadel põhjustel ei saa rahuldada hagejate 9. juuli 1996. aasta taotlust uurimismeetmete või menetluse korraldamise meetmete võtmiseks (vt eespool punkti 28).
- 223 Järelikult tuleb neljas väide kaitseõiguste rikkumise kohta tervikuna tagasi lükata.

Viies väide: asutamislepingu artikli 190 rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 224 Hagejad väidavad, et komisjon rikkus asutamislepingu artiklit 190. Käesoleval juhul oli ta kohustatud esitama üksikasjalikumad põhjendused, sest ta uuris esmakordselt küsimust, kas sertifitseerimissüsteem vastab ühenduse konkurentsieeskirjadele. Samuti ei võtnud ta arvesse hagejate poolt haldusmenetluse käigus tehtud märkusi. Hageja väidab eelkõige, et komisjoni põhjendused olid ebapiisavad järgmistes punktides: SCK liigitamine ettevõtjaks asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses ning järeldus, et SCK ja FNK tegevus, mida uuriti, piiras konkurentsi ja kahjustas liikmesriikidevahelist kaubandust.
- 225 Komisjon ei ole sellele väitele eraldi vastanud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 226 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on teatava otsuse aluseks olevate põhjenduste eesmärk anda asjaomasele isikule piisavalt teavet, et ta saaks teha kindlaks, kas otsus on põhjendatud või tuleb see kehtetuks tunnistada vea tõttu, mis võib võimaldada selle õiguspärasuse vaidlustada ja lubada ühenduse kohtutel viia läbi otsuse õiguspärasuse uurimine. Selle kohustuse ulatus sõltub vaidlusaluse meetme laadist ja selle vastuvõtmise raamistikust (vt eelkõige Euroopa Kohtu 14. veebruari 1990. aasta otsust kohtuasjas C-350/88: Delacre jt vs. komisjon, EKL 1990, lk I-395, punkt 15, ja Esimese Astme Kohtu 12. juuni 1997. aasta otsust kohtuasjas T-504/93: Tiercé Ladbroke vs. komisjon, EKL 1997, lk II-923, punkt 149). Seega peab komisjon oma põhjendusi selgitama, kui ta võtab vastu otsuse, mis on märkimisväärselt ulatuslikum kui tema varasemad otsused (Euroopa Kohtu 26. novembri 1975. aasta otsus kohtuasjas 73/74: Papier Peints vs. komisjon, EKL 1975, lk 1491, punkt 31).
- 227 Mis puudutab esiteks üksikasjalikumate põhjenduste väidetavat vajadust käesoleval juhul, tuleb märkida, et kuigi komisjon tegi vaidlustatud otsuse resolutiiivosas otsuse üksnes rentimiskeelu ning soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi kohta, nimetas ta siiski kriteeriumid, millele sertifitseerimissüsteem peab vastama – need on avatus, sõltumatus, läbipaistvus ja teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimine –, et seda saaks lugeda asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 kooskõlas olevaks (vaidlustatud otsuse 23. põhjendus). Hagejad ei saa seoses vaidlustatud otsuse resolutiiivosas osutatud rikkumistega (rentimiskeeld ning soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem) väita, et otsus on oluliselt ulatuslikum kui komisjoni varasemad otsused. Igal juhul selgitas komisjon vaidlustatud otsuses üksikasjalikult, miks soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi ja rentimiskeeldu käsitletakse asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumisena (vaidlustatud otsuse 20.–31. põhjendus) ja miks selle tegevuse suhtes ei saa kehtestada erandit artikli 85 lõike 3 alusel (32.–39. põhjendus). Lisaks selgitas ta piisavalt põhjusi, miks ta käsitles SCKd ettevõtjana artikli 85 lõike 1 tähenduses (17. põhjendus).
- 228 Seoses argumendiga, et komisjon oleks pidanud võtma arvesse hagejate poolt haldusmenetluse käigus tehtud märkusi, tuleb märkida, et kuigi komisjon peab asutamislepingu artikli 190 kohaselt esitama asjaolud, mis õigustavad otsuse vastuvõtmist, ning õiguslikud kaalutlused, mille alusel ta otsustas sellise otsuse vastu võtta, ei nõua see säte, et ta peab arutama kõiki faktilisi ja õiguslikke küsimusi, mis haldusmenetluse jooksul tõstatati (eespool viidatud kohtuotsused BAT ja Reynolds vs. komisjon, punkt 72, ja Tiercé Ladbroke vs. komisjon, punkt 150). Lisaks ei ilmne ühestki juhtumi dokumendist, et komisjon ei ole võtnud arvesse haldusmenetluse jooksul tõstatatud põhiküsimust (vt eespool viidatud kohtuotsust Publishers Association vs. komisjon, punktid 41 ja 42).
- 229 Seega ei ole väide, et asutamislepingu artiklit 190 on rikutud, põhjendatud.
- 230 Kõigest eeltoodust järeldub, et vaidlustatud otsuse tühistamise hagi tuleb tagasi lükata.

3. Täiendavad nõuded trahvide tühistamiseks või vähendamiseks

- 231 Hagejad esitavad kolm väidet, et toetada oma täiendavaid nõudeid trahvide tühistamiseks või vähendamiseks. Esimeses väidetakse, et on rikutud määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2, teises, et on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet, ja kolmandas, et on rikutud asutamislepingu artiklit 190.

Esimene väide: määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 232 Hagejad väidavad, et trahvide kehtestamine ei olnud õigustatud. Nende arvates on vaidlustatud otsuse 44. põhjenduses tehtud järeldus, et „FNK ja SCK ei saanud olla ebateadlikud asjaolust, et rikkumine piirab konkurentsi või vähemalt on sellise mõjuga”, vale.
- 233 Ei saa väita, et SCK oleks pidanud olema teadlik rentimiskeelu eesmärgist või vähemalt konkurentsivastasest mõjust, sest esiteks tunnistas Raad voor de Certificatie, et see keeld oli üksnes vahend, millega säilitada sertifitseerimissüsteemi sidusust, ning teiseks tunnistas komisjon ise oma kaitseks kohtuasjas T-213/95 selle juhtumi keerukust nii kontseptuaalselt kui ka konkurentsipoliitika mõistes. Igal juhul on komisjon varem tunnistanud, et asjaolu, et ta ei ole varem teinud otsust teatavat liiki rikkumise kohta, on piisav põhjus trahvi mittekehtestamiseks (komisjoni 26. juuli 1988. aasta otsus 88/501/EMÜ, mis käsitleb EMÜ asutamislepingu artiklite 85 ja 86 kohaldamise menetlust (IV/31.043 – Tetra Pak I (BTG litsents)) (EÜT 1988, L 272, lk 27)).
- 234 Seoses FNK soovituslike tariifidega viitavad hagejad komisjoni 30. novembri 1988. aasta määruse (EMÜ) nr 4087/88 (asutamislepingu artikli 81 lõike 3 kohaldamise kohta frantsiisikokkulepete liikide suhtes (EÜT 1988, L 359, lk 46)) artiklile 5, nõukogu 31. mai 1991. aasta määruse (EMÜ) nr 1534/91 (asutamislepingu artikli 85 lõike 3 kohaldamise kohta teatavat liiki kokkulepete, otsuste ja kooskõlastatud tegevuse suhtes kindlustussektoris (EÜT 1991, L 143, lk 1; ELT eriväljaanne 08/01, lk 68)) artikli 1 lõikele 1 ja Euroopa Kohtu 28. jaanuari 1986. aasta otsusele kohtuasjas 161/84: Pronuptia (EKL 1986, lk 353), mille kohaselt ei loeta üksnes soovituslike tariifide kohaldamist, mis ei ole iseenesest kohustuslikud, ühenduse õigusega vastuolus olevaks. Niivõrd kui FNKd võib sisetariifide koostamise eest vastutavaks pidada, võis ta põhjendatult olla ebateadlik, et selle tegevusega rikutakse asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, sest komisjon on juba kahel juhul kiitnud heaks samalaadsed pangandussektori sisetariifikokkulepped (otsus 87/103 ja komisjoni 19. juuli 1989. aasta otsus 89/512/EMÜ, mis käsitleb EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/31.499 – Madalmaade pangad) (EÜT 1989, L 253, lk 1).
- 235 Komisjon kinnitab, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei pea selleks, et rikkumist saaks käsitleda tahtlikult toime panduna, ettevõtja olema teadlik, et ta rikub asutamislepingu artiklit 85. Piisab sellest, et ta ei oleks saanud olla ebateadlik, et vaidlustatud otsuse eesmärk oli konkurentsi piiramine (Euroopa Kohtu 11. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 246/86: Belasco jt vs. komisjon, EKL 1989, lk 2117, punkt 41). Selline olukord tekkis hagejate kohtuasjas. FNK ei saa tugineda eespool viidatud Pronuptia kohtuasjas tehtud otsusele, määrustele nr 4087/88 või nr 1534/91 või varasematele komisjoni otsustele pangandussektoris, sest nendes on käsitletud vabatahtlikke hinnakokkuleppeid, ent käesoleval juhul olid soovituslikud tariifid ja sisetariifid kohustuslikud ning neid kohaldati klientide suhtes.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 236 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on karistatavad konkurentsioiguse rikkumised need, mis on toime pandud tahtlikult või hooletusest, ning sel juhul piisab, et kõnealuse teo toime pannud pool oli tõenäoliselt teadlik, et tema tegevus toob kaasa konkurentsipiirangu (vt Esimese Astme Kohtu 7. juuli 1994. aasta otsust kohtuasjas T-43/92: Dunlop Slazenger vs. komisjon, EKL 1994, lk II-441, punkt 142, ja viidatud kohtupraktika).
- 237 SCK argumente selle kohta, et ta ei olnud teadlik, et rentimiskeeld on konkurentsipiirang, ei saa vastu võtta. Esiteks ei ole toimikus dokumente, milles Raad voor de Certificatie kinnitas, et rentimiskeeld on ainus vahend, millega sai täita tema akrediteerimiskriteeriumide punktis 2.5 sisaldunud sertifitseerimissüsteemi sidususe tingimust. 22. aprilli 1992. aasta lõpparuandes, millele hagejad viitavad, on märgitud üksnes seda, et SCK ei vasta enam sellele punktile, olles rentimiskeelu pärast liikmesriigi kohtu ajutist määrust tühistanud alternatiivset lahendust pakkumata („SCK tühistas kohtu otsuse põhjal tegutsedes kõnealuse sätte (rentimiskeeld), ent ei ole veel kehtestanud muud sätet, et täita aluseks olevat eesmärki, nimelt seda, et kui kasutatakse teiste ettevõtete kraanasid, siis ei ole kahtlust, et need kraanad vastavad samuti tingimustele. SCK rikub seega akrediteerimiskriteeriumide punktis 2.5 sätestatud tingimust”).
- 238 Teiseks ei õigusta see, et komisjon tunnistas kohtuasja keerukust, SCK „ebateadlikkust”. Tegelikult on mõeldamatu, et SCK oleks võinud arvata, et rentimiskeeld, mis piirab sertifitseeritud ettevõtete lepingulist vabadust ja mõjutab sertifitseerimata ettevõtete olukorda, ei too kaasa konkurentsipiirangut turul ega tekita probleeme seoses ühenduse konkurentsioigusega.
- 239 Kolmandaks ei anna komisjoni otsus mitte kehtestada trahvi otsuses 88/501 avastatud rikkumiste suhteliselt uudse laadi tõttu nii-öelda immuunsust ettevõtjatele, kes panevad toime rikkumisi, mille eest komisjon ei ole varem karistanud. Komisjon kasutab oma kaalutusõigust iga juhtumi asjaolusid arvestades, kui ta otsustab, kas avastatud rikkumise eest karistamiseks ja konkurentsioiguse tõhususe kaitsmiseks on asjakohane kehtestada trahv. Seoses sellega oleksid hagejad pidanud olema teadlikud rentimiskeelu konkurentsivastastest mõjudest sertifitseerimissüsteemi raames, mis ei olnud avatud ja millega ei nähtud ette teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimist.
- 240 FNK puhul oli soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem olemuselt kohustuslik (vt eespool punkte 159–164) ning see ei puudutanud üksnes FNK liikmete vahelisi suhteid (sisetariifid), vaid ka liikmete ja klientide vahelisi suhteid (soovituslikud tariifid). Need omadused muudavad selle kohtuasja oluliselt erinevaks olukordadest, mida on analüüsitud Pronuptia kohtuasjas, määruses nr 4087/88, määruses nr 1534/81, mida kohaldatakse määrusega nr 3932/92, ning komisjoni varasemates otsustes pangandussektoris, millele hagejad viitavad (vt eespool punkti 234). Lisaks ei olnud soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi eesmärk tõsta turuhindu (vt eespool punkte 163 ja 164). FNK oli seega tõenäoliselt teadlik, et tema soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem toob kaasa konkurentsipiirangu.
- 241 Seega tuleb esimene väide tagasi lükata.

Teine väide: proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 242 Hagejad väidavad, et vaidlustatud otsuse 45. põhjenduses komisjoni määratletud tegurid trahvide summa kindlaksmääramiseks ei ole asjakohased. Esiteks ei ole trahvi summa proportsionaalne ühise kraanarendituru väidetava häirimisega. Teiseks eeldab komisjon valesti tihedaid sidemeid SCK ja FNK vahel, kes koos esindavad üksnes 40% sellel turul tegutsevatest ettevõtetest ega oma seega kraanarenditurul olulist osa. Kolmandaks säilitas FNK vabatahtlikult *status quo*, mis oli tulenenud 11. veebruari 1992. aasta määruse täitmisest, kuigi see tühistati apellatsiooni alusel 9. juulil 1992. aastal. Selline seisukoht, mis oleks andnud aluse trahvi kehtestamata jätmiseks (komisjoni 5. septembri 1979. aasta otsus 79/934/EMÜ, mis käsitleb EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/29.021 – BP Kemi – DSDF) (EÜT 1979, L 286, lk 32)), on igal juhul piisav põhjus trahvi oluliseks vähendamiseks.
- 243 Lisaks on trahvid ülemäärased, sest FNK-l ja SCK-l puuduvad rahalised vahendid nende maksmiseks. SCK puhul on rikkumise lühike kestus (komisjoni 19. detsembri 1974. aasta otsus 75/75/EMÜ, mis käsitleb EMÜ asutamislepingu artikli 86 kohaldamise menetlust (IV/28.851 – General Motors Continental) (EÜT 1975, L 29, lk 14)) ja asjaolu, et komisjon ei ole varem konkurentsieskirjade kohaldamist sertifitseerimissüsteemide suhtes täpselt kindlaks määranud (Euroopa Kohtu 3. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-62/86: AKZO vs. komisjon, EKL 1991, lk I-3359, punkt 163), leevendavad asjaolud, mis õigustavad kehtestatud trahvi vähendamist. FNK puhul ei olnud komisjonil õigust võtta trahvi määramisel arvesse tema liikmete käivet, sest vaidlustatud otsus on suunatud ühendusele, mitte tema liikmetele. Lisaks peaks asjaolu, et haldusmenetluse jooksul kulus komisjonil vastupidi Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklile 6 otsuse vastuvõtmiseks rohkem aega kui mõistlik, tooma kaasa kehtestatud trahvide vähendamise.
- 244 Oma märkustes menetlusse astumise avalduse kohta viitavad hagejad ka komisjoni 5. juuni 1996. aasta otsusele 96/438/EÜ, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/34.983 – Fenex) (EÜT 1996, L 181, lk 28), milles komisjon kehtestas üksnes 1000 eküü suuruse trahvi rikkumise eest, millel on väidetavalt FNK poolt toime pandud rikkumisega sarnased jooned.
- 245 Vastuseks kinnitab komisjon, et hagejad ei saa väita, et ühenduse turu häirimist ei esinenud. Kaks hagejat koos esindavad olulist osa Madalmaade turust. Soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteem oli eksisteerinud rohkem kui kümme aastat, kui FNK lõpetas selle kasutamise pärast Arrondissementsrechtbank te Utrechti presidendi 11. veebruari 1992. aasta ajutist määrust. Trahvid ei ole ülemäärased, sest hagejate vastavate liikmete käive ulatub rohkem kui 200 miljoni eküüni. SCK puhul on võetud arvesse rikkumise suhteliselt lühikest kestust. Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 rikkumist ei ole toime pandud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 246 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab trahvi summa olema määratud tasemel, mis võtab arvesse rikkumise asjaolusid ja tõsidust, ning selle summa kindlaksmääramiseks tuleb hinnata rikkumise tõsidust, võttes eelkõige arvesse konkurentsipiirangu laadi (Esimese Astme Kohtu 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-77/92: Parker Pen vs. komisjon, EKL 1994, lk II-549, punkt 92).

- 247 Vaidlustatud otsuse 45. põhjenduses hindas komisjon rikkumiste tõsidust, et määrata kindlaks hagejatele määratavate trahvide summa. Ta märkis esiteks, et FNK tariifisüsteem ja SCK rentimiskeeld „kontrollivad ja piiravad kunstlikult Madalmaade kraanarenditurgu ning seega moonutavad ühenduse kraanarenditurgu”. Seejärel võttis ta arvesse asjaolu, et hagejad, „kes on teineteisega tihedalt seotud, esindavad väga paljusid ettevõtjaid, kes kokku esindavad olulist osa kraanarenditurust”, ning et „piirangud tühistati alles pärast sellekohast kohtumäärust”.
- 248 Et pole kahtlusi nende kriteeriumide asjakohasuses rikkumiste tõsiduse hindamisel, tuleb uurida, kas vastavad järeldused on sisuliselt õiged.
- 249 Nagu juba märgitud, rikuti SCK rentimiskeelu ja FNK soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemiga asutamislepingu artikli 85 lõiget 1. Rentimiskeeld, mis oli seotud sertifitseerimissüsteemiga, mis ei olnud täielikult avatud ega taganud teiste süsteemide pakutavate samaväärsete tagatiste aktsepteerimist, piiras sertifitseerimata ettevõtete ja eriti väljaspool Madalmaid asuvate ettevõtete konkurentsivõimalusi. Lisaks piiras FNK tariifisüsteem olulisel määral konkurentsi selle liikmete vahel. FNK ja SCK vaidlusalune tegevus häiris seega ulatuslikult ühist kraanarenditurgu. FNK ja SCK seoste kohta tuleb märkida, et nad ise kinnitavad oma hagiavalduses, „et FNK-l on ligikaudu sama palju liikmeid kui SCK-l ja et need on valdavalt samad ettevõtted”. Komisjon ei eksinud ka järeldusega, et FNK liikmed ja SCK sertifitseeritud ettevõtted moodustavad olulise osa liikurkraanade rendi turust. Ta arvestas, et FNK ja SCK moodustasid 78% või 51% Madalmaade kraanarenditurust (vaidlustatud otsuse 6. põhjendus). Kusjuures näitaja 51% olid esitanud hagejad ise haldusmenetluse jooksul. 21. oktoobri 1994. aasta vastuväiteteatisele esitatud vastuse punktis 26 märkisid hagejad komisjoni esitatud näitajat 75% vaidlustades, et FNK liikmetele kuulus 31. detsembri 1993. aasta seisuga 1544 liikurkraanat kokku ligikaudu 3000st rendisektori kraanast, mis moodustab turuosa 51%. Hagejate argument, et FNK ja SCK, kes ühendavad peamiselt samu ettevõtteid, omavad „üksnes” 40% Madalmaade kraanarenditurust, tuleb seega tagasi lükata. Igal juhul on 40% suurune turuosa oluline osa Madalmaade kraanarenditurust. Lisaks ei saa FNK tagada trahvi tühistamist või selle summa vähendamist, väites, et ta säilitas 11. veebruari 1992. aasta määruse täitmisest tuleneva olukorra, isegi kui määrus tühistati apellatsiooni alusel 9. juulil 1992. Et trahv hõlmas ajavahemikku üksnes kuni 6. veebruarini 1992 (vaidlustatud otsuse 46. põhjendus), siis ei ole asjaolu, et FNK ei kohaldanud oma soovituslike tariifide ja sisetariifide süsteemi pärast 11. veebruari 1992. aastat, enne 6. veebruari 1992. aastat esinenud rikkumise tõsidust hinnates tegelikult asjakohane.
- 250 Meenutatagu, et väide Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumise kohta ei ole põhjendatud (vt eespool punkte 53–70). Seega ei saa iseenesest vastu võtta argumenti, et trahve tuleks vähendada seepärast, et väidetavalt on rikutud põhimõtet, et tuleb tegutseda mõistliku aja jooksul.
- 251 Samuti ei saa hagejad kasutada argumendina otsust 96/348. Otsuse põhjal on selge, et Fenexi soovitatud tariifid olid üksnes suunised. Seega ei olnud erinevalt käesoleva juhtumi puhul käsitletud süsteemist tegemist tariifisüsteemiga, mida ühenduse liikmed oleksid pidanud järgima seoses kohustusega rakendada mõistlikke tariife (vt eespool punkte 159–164). Lisaks ei ole vaidlustatud, et erinevalt FNKst (Arrondissementsrechtbank te Utrecht) presidendi 11. veebruari 1992. aasta ajutine

määrus; vt eespool punkti 8) ei pidanud Fenex liikmesriigi kohtu või muu avalik-õigusliku asutuse nõudel tariifide kasutamist lõpetama. Lisaks oli Fenex soovituslike tariifide kasutamise juba vabatahtlikult peatanud enne, kui komisjon otsustas omal algatusel, mitte kaebuse alusel algatada tema vastu menetluse.

- 252 Seoses argumendiga, et trahvide summa rikub proportsionaalsuse põhimõtet hagejate rahalisi vahendeid arvestades, näitab määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 üldtermini „rikkumine” kasutamine, kuivõrd see määrus hõlmab ilma eristamata lepinguid, kooskõlastatud tegevust ja ettevõtjate ühenduste otsuseid, et selles sättes ette nähtud trahvide ülempiire kohaldatakse ühtmoodi nii lepingute ja kooskõlastatud tegevuse kui ka ettevõtjate ühenduste otsuste suhtes. Seega tuleb ülempiir, mis on 10% käibest, arvutada selliselt, et arvestatakse iga nende lepingute ja kooskõlastatud tegevuse osalisest ettevõtja käivet või kõigi nende ettevõtjate käivet, kes on asjaomase ettevõtjate ühenduse liikmed, vähemalt siis, kui ühenduse sise-eeskirja kohaselt on ühendusel õigus kehtestada oma liikmetele kohustusi. Selle seisukoha õigsust toetab asjaolu, et mõju, mida ettevõtjate ühendus on suutnud turule avaldada, ei sõltu tema enda „käibest”, mis ei kajasta ei tema suurust ega majandusvõimu, vaid pigem tema liikmete käibest, mis näitab tema suurust ja majandusvõimu (eespool viidatud otsused kohtuasjades CB ja Europay vs. komisjon, punktid 136 ja 137, ja SPO jt vs. komisjon, punkt 385).
- 253 Käesoleval juhul ei vaidlustata, et FNK on ettevõtjate ühendus (FNK teatise punkt 8). Lisaks saab ta oma põhikirja artikli 6 alusel kehtestada oma liikmetele kohustusi. Hagejad ei saa seega väita, et komisjonil ei olnud sellele ühendusele kehtestatava trahvi summa määramisel õigust võtta arvesse FNK liikmete käivet.
- 254 Seoses SCK-le kehtestatud trahviga iseloomustas komisjon vaidlustatud otsuses SCKd õigesti ettevõtjana (17. põhjendus), mitte ettevõtjate ühendusena. Seega ei olnud tal õigust sertifitseeritud ettevõtjate käivet trahvi summa põhjendamisel arvesse võtta. SCK 1994. majandusaasta aruande kohaselt oli tema käive 608 231 Hollandi kuldnat, mis on võrdne ligikaudu 288 750 eküüga. Kuigi komisjon järgis määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 punktis a esitatud ülempiiri, on ilmne, et SCK-le kehtestatud 300 000 eküü suurune trahv, mis ületab tema kogukäibe vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud aastal, on ebaproportsionaalne.
- 255 Esimese Astme Kohus leiab oma täielikku pädevust kasutades, et seega on asjakohane vähendada selle trahvi summat 100 000 eküüni.

Kolmas väide: asutamislepingu artikli 190 rikkumine

Poolte argumentide kokkuvõte

- 256 Hagejad väidavad, et komisjoni põhjendused trahvide summa õigustamiseks ei ole täielikud (Euroopa Kohtu 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 45/69: Boehringer Mannheim vs. komisjon, EKL 1970, lk 769, punkt 53; 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: Suiker Unie jt vs. komisjon, EKL 1975, lk 1663, punkt 612, ja 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80: Musique Diffusion Française jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 1825, punkt 120).
- 257 Komisjon tugineb vaidlustatud otsuse 45. ja 46. põhjendusele.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 258 Isikut kahjulikult mõjutava otsuse põhjenduste esitamise kohustuse eesmärk on anda isikule vajalikku teavet, et ta saaks teha kindlaks, kas otsus on põhjendatud, ning võimaldada ühenduse kohtul viia läbi otsuse õiguspärasuse uurimine (vt eespool punktis 226 viidatud kohtupraktikat ja Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsust kohtuasjas T-150/89: Martinelli vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1165, punkt 65).
- 259 Vaidlustatud otsuse 44. põhjenduses leidis komisjon, et hagejad ei saanud olla ebateadlikud asjaolust, et rikkumine piiras konkurentsi või vähemalt oli sellise mõjuga. 45. ja 46. põhjenduses hindas ta vastavalt rikkumiste tõsidust ja kestust, et määrata kindlaks hagejatele määratavate trahvide summa. Kahes viimases põhjenduses anti hagejatele teavet, mida neil on vaja selleks, et teha kindlaks, kas neile määratud trahvid on põhjendatud või mitte, ning mis võimaldab kohtul viia läbi õiguspärasuse uurimine.
- 260 Kolmandat väidet ei saa seega pidada põhjendatuks.
- 261 Kõigist eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et trahvide tühistamise nõuded tuleb tagasi lükata ja SCK-le määratud trahvi tuleb vähendada.

Kohtukulud

- 262 Kodukorra artikli 87 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Artikli 87 lõike 3 alusel võib Euroopa Kohus jätta kummagi poole kulud nende endi kanda, kui osa nõudeid rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks. Käesoleva kohtuasja puhul ei ole ühtegi hagejate väidet kohtuasjas T-213/95 ning põhiväiteid ja nende täiendavate väidete olulisi aspekte kohtuasjas T-18/96 rahuldatud. Seega ei ole asjakohane kohaldada kodukorra artikli 87 lõiget 3. Hagejatelt tuleb seetõttu välja mõista kostja kohtukulud, sealhulgas ajutiste meetmete kohaldamise menetlusega seotud kulud. Samuti tuleb neilt välja mõista menetlusse astujate kulud.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (neljas koda laiendatud koosseisus)

otsustab:

1. Liita kohtuasjad T-213/95 ja T-18/96 kohtuotsuse huvides.

2. Vähendada Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf komisjoni 29. novembri 1995. aasta otsuse 95/551/EÜ, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetlust (IV/34.179, 34.202, 216 – Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf ja Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven), artikli 5 lõikega 2 kehtestatud trahvi 100 000 eküüni.

3. Ülejäänud hagi jätta rahuldamata.

4. Jätta hagejate kohtukulud nende endi kanda ning mõista hagejatelt välja komisjoni kohtukulud, sealhulgas ajutiste meetmete kohaldamise menetlusega seotud kulud, ja menetlusse astujate kohtukulud.

Lenaerts

Lindh

Azizi

Cooke

Jaeger

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 22. oktoobril 1997. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

Koja esimees

H. Jung

P. Lindh